

NACKA TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2021-01-26
meddelad i
Nacka

Mål nr M 4403-19

PARTER

Klagande

Rose Windfarm AB, 559218-5903
c/o OX2
Box 2299
103 17 Stockholm

Ombud: Advokaterna Pia Pehrsson och Tomas Fjordevik samt biträdande juristerna
Sanna Tonemar och Björn Eriksson
c/o Foyen Advokatfirma KB
Box 7229
103 89 Stockholm

Motparter

1. BirdLife Sverige
Stenhusa Gård
Lilla Brunneby 106
386 62 Mörbylånga

2. Gävleborgs Läns Ornitologiska Förening
c/o Calle Zetterlund, calle.zetterlund@helsingenet.com

3. Länsstyrelsen i Dalarnas län
791 84 Falun

4. Länsstyrelsen i Gävleborgs län
801 70 Gävle

5. Naturskyddsföreningen Ljusdal
c/o Tony Persson
Garvarvägen 32
827 30 Ljusdal

6. Stig Norell
Pell-Persvägen 8
827 50 Järvsö

ÖVERKLAGAT BESLUT

Länsstyrelsens i Dalarnas län, miljöprövningsdelegationen, beslut 2019-05-22 i
ärende nr 551-1176-2018, se [bilaga 1](#)

Dok.Id 671205

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 69 131 07 Nacka	Sicklastråket 1	08-561 656 40 E-post: mmd.nacka.avdelning4@dom.se www.nackatingsratt.domstol.se		måndag – fredag 08:00–16:30

SAKEN

Ansökan om tillstånd enligt 9 kap miljöbalken till uppförande av vindkraftpark
Hemberget i Ljusdals kommun

DOMSLUT

1. Mark- och miljödomstolen avslår Rose Windfarm AB:s överklagande.
 2. Mark- och miljödomstolen förordnar enligt 43 kap. 5 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) att sekretessen för de uppgifter (aktbilagorna 64, 65 och 67) som lagts fram vid domstolens förhandling inom stängda dörrar ska bestå.
-

BAKGRUND

Miljöprövningsdelegationen inom Länsstyrelsen vid Dalarnas län (miljöprövningsdelegationen) avslog i beslut den 22 maj 2019 en ansökan om tillstånd enligt 9 kap. miljöbalken till uppförande och drift av gruppstation för vindkraft inom Hemberget i Ljusdals kommun. Som skäl för sitt beslut har miljöprövningsdelegationen bl.a. anfört att området inte bedöms som lämpligt för en vindkraftspark med hänsyn till dess betydelse för kungsörnspopulationen.

Miljöprövningsdelegationens beslut överklagades av Vindkraftpark Brynhild AB till mark- och miljödomstolen.

Vindkraftpark Brynhild AB har, under målets handläggning hos mark- och miljödomstolen, överlåtit samtliga rättigheter och skyldigheter i tillståndsprocessen till Rose Windfarm AB. Domstolen har i beslut den 13 mars 2020 tillåtit Rose Windfarm AB att överta Vindkraftpark Brynhild AB:s talan i målet.

YRKANDEN OCH INSTÄLLNING

Rose Windfarm AB har yrkat att mark- och miljödomstolen ska ge bolaget tillstånd enligt 9 kap. miljöbalken till uppförande och drift av en gruppstation för vindkraft med maximalt 23 vindkraftverk, med en högsta totalhöjd av 210 meter och med de fasta positioner som anges i aktbilaga 8 med en flyttmån om 100 meter, samt till tillhörande anläggningar och vägar enligt teknisk beskrivning inom ansökningsområdet Hemberget, Ljusdals kommun.

Bolaget har vidare yrkat att mark- och miljödomstolen ska

- förena tillståndet med de villkor som föreskrevs i miljöprövningsdelegationens beslut av den 3 november 2016, dnr 551-11941-2013, med undantag för villkorspunkterna 3–5,
- föreskriva att tillståndet ska gälla i 35 år från lagakraftvunnet tillstånd,
- godkänna miljökonsekvensbeskrivningen,
- bestämma igångsättningstiden för avsedd verksamhet till 5 år från lagakraftvunnet tillstånd, samt

– meddela verkställighetsförordnande.

Länsstyrelsen i Dalarnas län har avstått från att yttra sig i målet.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län har motsatt sig ändring.

BirdLife Sverige, Gävleborgs Läns Ornitologiska Förening, Naturskyddsföreningen Ljusdal och Stig Norell har motsatt sig ändring.

UTVECKLING AV TALAN

Parterna har till stöd för sin respektive talan anfört bl.a. följande.

Rose Windfarm AB

Vindkraftens betydelse för klimatpolitiken och omställningen till förnybar energi och en hållbar utveckling

Det övergripande långsiktiga målet för Sveriges klimatpolitik innebär att Sverige år 2045 inte ska ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären, för att därefter uppnå negativa utsläpp. Målet är en del av det klimatpolitiska ramverk som antogs av riksdagen år 2017. Syftet är att Sverige ska vara ledande i det globala arbetet med att förverkliga Parisavtalets (COP21) målsättningar och ta ett ansvar för landets historiska utsläpp.

Europeiska kommissionen har beslutat om en ram för klimat- och energipolitiken till år 2030. Ramen omfattar bl.a. ett klimatmål om att minska EU:s samlade utsläpp med 40 procent till år 2030 jämfört med år 1990 samt ett bindande mål på EU-nivå om minst 27 procent förnybar energi år 2030. Kommissionens bindande mål om förnybar energi har därefter höjts till 32 procent genom antagandet av Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2018/2001 av den 11 december 2018 om främjande av användningen av energi från förnybara energikällor. Direktivet ska vara genomfört senast den 30 juni 2021. Baserat på IPPC:s särskilda rapport från år 2018 om effekterna av en global uppvärmning la kommissionen samma år fram en strategi för att nå nettonollutsläpp inom EU senast år 2050. Kommissionen

konstaterade att det krävs omedelbar och kraftfull handling i klimatfrågan.

Europaparlamentet antog år 2019 en icke-bindande resolution och ställde sig bakom att ett nettonollutsläpp inom EU ska nås senast år 2050. Europaparlamentet har konstaterat att årtiondet mellan år 2020 och 2030 kommer att vara av avgörande betydelse om EU ska kunna nå ett nettonollutsläpp senast år 2050. Parlamentet anser därför att klimatmålet om att minska EU:s samlade utsläpp ska skärpas till 55 procent. Europaparlamentet har också framhållit energins och förnybara källors centrala roll i omställningen till en ekonomi med nettonollutsläpp av växthusgaser.

I samband med att riksdagen år 2017 antog det klimatpolitiska ramverket ändrades preciseringen av miljökvalitetsmålet ”Begränsad klimatpåverkan”. För att kunna nå de övergripande klimatpolitiska målen och miljökvalitetsmålet, och därmed också uppfylla Sveriges internationella åtaganden enligt Parisavtalet och EU:s mål, krävs en omfattande och reell övergång till förnybar energi. Riksdagen har ett mål om 100 procent förnybar energi år 2040. För att påskynda omställningen till förnybar energi har riksdagen också beslutat om ett nytt mål inom elcertifikatssystemet som dels innebär att systemet utökas med 18 TWh nya elcertifikat till år 2030, dels att elcertifikatssystemet förlängs till utgången av år 2045. För vindkraft finns sedan tidigare en planeringsram om 30 TWh till år 2020, varav 20 TWh på land och 10 TWh till havs.

En kraftig utbyggnad av vindkraften är helt avgörande för att såväl Sveriges mål om 100 procent förnybar energi år 2040 som Sveriges långsiktiga klimatmål ska kunna uppnås. Likaså för att miljökvalitetsmålet ”Begränsad klimatpåverkan” ska kunna uppnås.

För att nå målet om 100 procent förnybar energi år 2040 bedömer Svensk Vindenergi att årsproduktionen för vindkraftens del måste öka från ca 17 TWh år 2017 till minst 70 TWh år 2040. För närvarande pågår en betydande utbyggnad i Sverige och många parker är under uppförande men utbyggnaden baserar sig i mångt och mycket på äldre tillstånd. De senaste åren har många ansökningar avslagits p.g.a. konflikter med motstående intressen som exempelvis fågel,

rennäringen och Försvarmaktens intressen. Om denna trend fortsätter finns det en mycket stor risk för att investeringar i och utbyggnaden av vindkraft kommer att stagnera. Många parker med äldre tillstånd kommer inte heller att realiseras då tillstånden baserar sig på föråldrad teknik och är mindre flexibla jämfört med dagens tillstånd. I många fall är dessutom igångsättningstiden på väg att löpa ut.

Miljöbalken syftar till att främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö. Vid sidan av miljöbalkens mål finns de av riksdagen beslutade nationella miljömålen som i sin tur har överförts till 16 miljö kvalitetsmål, bl.a. "Begränsad klimatpåverkan". Av förarbetena till miljöbalken framgår att balken är avsedd att användas som ett verktyg för att nå miljömålen och att miljömålen ska tjäna som ledning när det gäller tolkningen av vad begreppet hållbar utveckling i 1 kap. 1 § miljöbalken innebär. Det innebär också att miljö kvalitetsmålen kan och även ska få genomslag i det enskilda fallet.

Vindkraften är därmed av avgörande betydelse för Sveriges klimatpolitik. Av praxis framgår att vindkraften är att betrakta som ett mycket angeläget intresse. Detta måste få genomslag i den nu aktuella prövningen avseende vindkraftsparken Hemberget.

Vindkraftparkens tillåtlighet i förhållande till kungsörn

Ansökningsområdet Hemberget ligger i huvudsak inom ett område som har pekats ut som lämpligt för vindkraft i Ljusdals kommuns vindbruksplan. Vindförutsättningarna i området är mycket goda sett till såväl produktion som kapacitetsfaktor. Med den senaste tekniken skulle nettoproduktionen årligen uppgå till ca 17 GWh per vindkraftverk. Med ett maximalt antal vindkraftverk i drift skulle anläggningen sammanlagt producera ca 408 GWh per år, vilket motsvarar den årliga förbrukningen av hushållsel för ca 81 600 hushåll. Nettoproduktionen skulle vidare resultera i beräknade besparingar av utsläpp av CO₂, SO₂ och NO_x om 326 400 ton/år, 278,3 ton/år respektive 171 ton/år. Utgångspunkten vid beräkningen av besparingarna har varit el från kolkondenskraftverk som ersatts med vindkraftsel.

Det finns två möjliga stamnätsstationer att ansluta vindkraftparken till. Anslutningspunkterna har tillräcklig kapacitet. Det finns därför goda förutsättningar även för elanslutning. Ansökningsområdet och dess närområde hyser inte några natur- eller kulturvärden av särskild betydelse. Motstående intressen inom området är få. Ansökningsområdet är därmed mycket lämpligt för vindkraft och medför en god hushållning av området. Dessutom föreslår bolaget villkor och försiktighetsåtgärder vid uppförande och drift av vindkraftparken för att förebygga skador på de naturvärden och fågelarter som ändå finns i området.

Utförda inventeringar av förekomsten av kungsörn i och omkring ansökningsområdet

År 2012 utfördes under sensommaren en punkttaxering och under våren år 2013 utfördes en spelflyktsinventering. Under inventeringarna uppmärksammades två sedan tidigare kända kungsörnspar inom 10 km från utredningsområdet; båda med häckningsplatser på mer än 3 km från utredningsområdet. Vid spelflyktsinventeringen bekräftades att reviren var aktiva under år 2013 och att örnarna från reviren företrädesvis rörde sig utanför utredningsområdet. Ytterligare ett kungsörnspar som spelflög vid norra gränsen till utredningsområdet observerades vid spelflyktsinventeringen. Paret bedömdes tillhöra ett sedan tidigare okänt revir med okänd häckningsplats. Ingen häckningsplats hittades i anslutning till platsen där örnarna setts spelflyga.

En kompletterande inventering utfördes år 2014. Inga adulta kungsörnar observerades under denna inventering över norra delen av utredningsområdet eller inom 3 km från utredningsområdets norra del.

Under år 2017 genomfördes ytterligare två inventeringar, en spelflyktsinventering på våren och en boplatsinventering under sensommaren, i syfte att fastställa kärnområde och häckningsplats för det tidigare okända örnparet. Inventeringarna utfördes även i syfte att följa upp örnarnas rörelser i förhållande till den planerade vindkraftparken. Resultatet av spelflyktsinventeringen visade att det nyetablerade örnparet norr om

utredningsområdet hade sitt kärnområde 3–6 km från utredningsområdet. Inga häckningsplatser kunde ses i det område som genomsöktes.

Vid en spelflyktsinventering genomförd år 2018 konstaterades att det kungsörnspar som observerades norr om utredningsområdet år 2017, inte längre var kvar inom området. Aktivitetsområdet för kungsörnspar i revir B sydost om Hemberget såg i princip likadant ut som under år 2017.

Under år 2018 genomfördes under perioden maj–juni en uppföljande inventering av främst flygrörelser i området. Inventeringen bekräftar tidigare bedömningar och slutsatsen att riskerna för påverkan på kungsörn av den planerade vindkraftparken är små samt att parken inte kommer att påverka den lokala populationen av kungsörn. Vid såväl spelflyktsinventeringen år 2017 som år 2018 gjordes ett 30-tal observationer av kungsörn från de tre närmast belägna reviren och endast två respektive en observation inne i ansökningsområdet. Samtliga tre observationer var örnar från revir B. Inga observationer av adulta örnar från örnparet/paren i norr; dvs. revir A och det omtvistade revir D har gjorts inne i ansökningsområdet sedan år 2013. Spelflyktsinventeringen från år 2018 ger en god bild av hemområdena för revir A och B. Det är tydligt att hemområdet för örnparet i revir B i huvudsak omfattar Alderberget, Fetingsklacken och Hornberget samt omgivande dalgångar och inte Hemberget. Det är vidare tydligt att ansökningsområdet inte ingår i kärnområdet för örnparet/paren i norr med beaktande av hur sällan de rör sig inom eller i närheten av området och att ingen känd eller sannolik boplats finns inom 3 km från ansökningsområdet. Vid de inventeringar som genomfördes under år 2014 och 2018 hade inventerarna observationsplatser längre norrut för att även kunna observera örnförekomster utanför det normala inventeringsområdet på 3–5 km från ansökningsområdet. Vid båda dessa inventeringar har örnparet i revir A rört sig söderut och mot sydost. Det har inte funnits några indikationer på ytterligare ett örnpär kring det norra ansökningsområdet. Det finns slutligen inte heller något som tyder på att ansökningsområdet skulle utgöra ett kärnområde för örnparet sydost om området; revir C.

De genomförda inventeringarna avseende kungsörn i och omkring Hemberget under åren 2012–2014 och med uppföljningar år 2017 och 2018 ger en mycket god bild av förekomsten av örn i och i närheten av ansökningsområdet. Trots att gjorda inventeringar är fullt tillräckliga har ytterligare en inventering genomförts under mars år 2020. Av inventeringarnas resultat och analys framgår att kungsörn observerats vid totalt 17 tillfällen och att samtliga observationer gjorts utanför ansökningsområdet. Under inventeringen konstaterades att ett kungsörnspar i revir B, 3,5 km väster om ansökningsområdet, var på plats. Liknande observationer har även gjorts tidigare under åren 2017 och 2018. Örnarna observerades dock inte flyga inom ansökningsområdet. Ett kungsörnspar noterades även vid det omdiskuterade revir D, 3–6 km norr om ansökningsområdet och det bedöms som troligt att det även finns ett revir inom detta område. Det bedöms dock inte vara ett väletablerat revir som använts årligen under senare tid. Det har inte varit möjligt att precisera en eventuell boplats. Lämpliga boplatssmiljöer, med äldre skog med inslag av gamla tallar, förekommer fläckvis i området. Oavsett den exakta boplatsten bedöms inte revirets kärnområde ligga inom ansökningsområdet då örnarna inte har observerats där. Reviret ligger på ett avstånd om minst 3 km från ansökningsområdet. Vidare noterades ingen större aktivitet vid revir C.

Vindvals rapport och skyddszoner

Vad gäller ”skyddszoner” är aktiviteten i området minst lika avgörande som på vilket avstånd ett kungsörnsbo finns från ett ansökningsområde. I förevarande fall ligger de kända boplatserna på ett längre avstånd från den planerade vindkraftparken än vad som brukar föreskrivas i praxis (3 km) och dessutom är det låg aktivitet i ansökningsområdet. Platsspecifik information från de många och noggranna inventeringar som har utförts måste ha en större betydelse än generella skyddszoner.

En grundläggande utgångspunkt i Vindvals uppdaterade syntesrapport från år 2017 är att rekommenderade skyddsavstånd innebär en riskminskning, utifrån logiken att ju längre bort vindkraftverk lokaliseras från boplatser desto mindre flygaktivitet bör det bli i verkens närhet och därmed lägre risk för olyckor med vindkraftverk. Syftet med skyddszoner har aldrig varit, och kan väldigt sällan vara, att täcka in hela det

område som ett örnpär rör sig över. Vare sig under häckningstiden eller ännu mindre under hela årscykeln. I annat fall kan vindkraft över huvud taget inte anläggas över stora delar av norra Sverige. Istället handlar det om att hitta en rimlig avvägning mellan risknivån för örnarna och vindkraftsintresset.

I Vindvals uppdaterade syntesrapport anges samma rekommendation som tidigare, dvs. att det inte bör byggas några vindkraftverk inom 2–3 km radie från boplatser inklusive kända alternativplatser. I nu aktuellt fall finns inga boplatser inom 3 km från ansökningsområdet. Till detta har nu Vindval lagt en större yttre zon, inom 6 km radie från boplatser, där vindkraft ej bör byggas i direkt anslutning till branta bergsryggar, sluttningar och branter där uppvindar ofta bildas då detta är exempel på miljöer som kungsörn ofta spenderar tid i. Inte heller inom bestånd av skog med högre generella naturvärden eller i sammanhängande äldre uppvuxna skogsområden med stort inslag av lavrik mark där skogen har en sådan karaktär att den är viktig för kungsörnars jakt och häckning, bör några vindkraftverk byggas inom 6 km avstånd från kända kungsörnsbon. Vindvals förslag om en sekundär skyddszon innebär inte ett generellt stoppområde, utan enbart att vissa hänsynstaganden kan vara aktuella om särskilda biotoper förekommer.

I aktuellt fall finns inga kända eller ens sannolika boplatser inom en radie av 3 km från ansökningsområdet. Den närmaste boplatser (revir B) ligger på ett avstånd av ca 3,7 km sydväst om ansökningsområdet. Örnarna i revir B, liksom övrigt förekommande örnar i det omkringliggande landskapet, har mycket sällan rört sig i ansökningsområdet. Vid de få tillfällen de setts i området har de dessutom inte visat preferenser för enskilda områden som skulle kunna falla in under några av Vindvals kriterier för en utökad skyddszon. Ansökningsområdet utgörs till stor del av skog som nästan uteslutande består av hårt brukad produktionskog av tall och gran. Området innehåller mycket få bestånd av skog med höga generella naturvärden. Av kartor som ingivits i ärendet framgår att ansökningsområdet är förlagt till en bergsrygg som löper i nord-sydlig riktning med branter som bl.a. sträcker sig söderut. De få naturvärden som har identifierats inom området har kunnat undvikas vid planeringen av placeringen av vindkraftverken. Ansökningsområdet innehåller inga

sammanhängande äldre uppvuxna skogsområden med betydelse för kungsörns jakt och häckning. Inom ansökningsområdet finns inga bestånd av äldre lavrik skog som kungsörnar föredrar. De bestånd av äldre skog som finns är företrädesvis grandominerade och för täta för att vara intressanta jaktområden för kungsörn. Bedömningen är att det inte finns några särskilt markerade terrängformer i landskapet runt Fagerroskölen eller i dess närområde som skulle göra Fagerroskölen mer attraktivt för kungsörn än omkringliggande höjdområden i landskapet, bl.a. finns inga sydbranter och förhållandevis lite äldre skog. Vidare har branterna vid Fagerroskölen bedömts inte ha tillräcklig lutning för att vara intressanta för kungsörn. Det krävs en lutning om minst 30 grader för att branter ska utgöra attraktiva boplatser. Sådana branter finns vid häckningsplatserna för de närmast förekommande örnreviren. Detta, tillsammans med det faktum att örn sällan ses röra sig i området, gör att det inte är relevant med stoppområden i ansökningsområdet.

Det saknas vetenskapligt underlag och rättsligt stöd för en skyddszon om 10 km från etablerade boplatser. Som ovan angetts är det fråga om en avvägning/riskreducering som ska göras. Det finns inga indikationer på att ansökningsområdet bör betraktas som ett kärnområde för kungsörn i större utsträckning än övriga delar av Norrlands inland. Länsstyrelserna i Västerbotten och Jämtlands läns strategier kan inte ges en avgörande betydelse i aktuellt mål. Hemberget ligger i Gävleborgs län och länet har inte en liknande strategi för kungsörn. Fokuset i nämnda strategier ligger också på att skydda enskilda viktiga örnrevir och inte på en generell skyddszon om 10 km.

Utförda inventeringar av förekomsten av övriga fågelarter inom området Hemberget
Under sommaren år 2018 genomfördes även inventeringar av övriga fågelarter inom området. Miljöprövningsdelegationen har bedömt att den planerade vindkraftparken med föreskrivna skyddsåtgärder inte kommer i konflikt med skyddet för dessa övriga fågelarter.

Kumulativa effekter

Genomförda inventeringar för kungsörn och övriga fågelarter visar att observerade bon och häckningsplatser ligger utanför det skyddsavstånd som ska beaktas enligt

praxis och Vindvals rekommendationer. En utredning av kumulativa effekter på de fyra närmaste reviren bedömde de kumulativa effekterna som små och att det inte fanns skäl att tro att kumulativa effekter kommer att orsaka någon negativ påverkan på kungsörnspopulationen i närområdet.

I en uppdaterad bedömning konstateras att då den nu aktuella vindkraftparkens påverkan på de närmaste örnreviren bedöms som liten, och då det inte finns några andra vindparker som gör intrång på dessa revir, bedöms även den kumulativa påverkan av områdets tillståndsgivna vindparker som liten.

Någon ökad risk för negativ påverkan under vinterhalvåret på individer från andra örnbestånd som flyttar söderut finns inte. Visserligen kan många, framförallt yngre individer, med härkomst i norra Sverige flytta till södra Sverige under hösten för att sedan flytta tillbaka under våren. Det finns dock inga tydliga ”flyttningskorridorer” med hög koncentration av örnar. Dessutom flyger kungsörnar på en betydligt högre höjd vid flytt vid en jämförelse när de upprätthåller sig vid sina häckningsrevir. Därmed befinner sig kungsörnarna långt över vindkraftverkens svephöjd vid flyttningen. Med hänsyn till detta finns endast en liten risk för negativ kumulativ påverkan på kungsörnar från andra örnbestånd vid deras flytt söderut.

Eftersom området kring Hemberget inte bedöms utgöra kärnområde i något örnrevir och då ansökningsområdet inte innehåller några viktiga miljöer eller viktiga habitat för kungsörn kommer den kumulativa effekten i förhållande till t.ex. skogsbruk vara försumbar.

Villkorspunkterna 3–5

Villkor 3 avseende en årlig uppföljning av förekomsten av kungsörn inom området behövs inte längre eftersom tillstånd inte söks för den s.k. boxmodellen. Den fasta layouten är redan bestämd. Vidare har det redan gjorts omfattande och noggranna inventeringar av kungsörn under många år inom och omkring ansökningsområdet. Det finns således mycket god kunskap om kungsörn inom området.

Villkor 4 med innebörden att ett vindkraftverk inte får placeras närmare ett kungsörnsbo än 2 km är obehövligt. Genomförda inventeringar visar att det inte finns några kungsörnsbon inom ett avstånd på 3 km från den planerade vindkraftparken.

Villkor 5 avseende förslag till slutlig placering av vindkraftverk m.m. fyller inte längre någon funktion eftersom vindkraftparken ska utföras utifrån en fast layout.

Kompletterande utredning i målet

Rose Windfarm AB har till mark- och miljödomstolen gett in bl.a. en karta över ansökningsområdet, kartor över branter, en analys av vilken påverkan en skyddszon om 6 och 10 km från örnböna skulle få ifråga om bortfall av produktion, en rapport från år 2019 avseende ”Kumulativa effekter av närliggande vindkraftparker på kungsörn vid Hembergets vindkraftsanläggning, Gävleborgs län”, en inventering från år 2020 avseende kungsörn, ett yttrande om kungsörn vid Hemberget (2020-01-23), en second opinion ”Kungsörn och vindkraft – Hemberget, Ljusdals kommun (2020-04-08) samt en karta med sammanställning av inventeringsresultaten från åren 2017–2020.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län

Kungsörnsreviren i området är särskilt skyddsvärda eftersom området hyser högst täthet av kungsörn i länet och en stor andel av länets häckande kungsörnar finns i området. Ansökningsområdet är lokaliserat mellan tre aktiva revir. Det finns ett antal andra revir inom 10 km från ansökningsområdet.

Inventeringarna visar på aktivitet inom samtliga fyra revir som omnämnts i ärendet. Resultaten av inventeringarna ligger i linje med de inventeringar som länsstyrelsen utfört under år 2020. Länsstyrelsens inventeringar har även visat att föryngringar har skett i revir A och B. Även i revir D har länsstyrelsen noterat hög aktivitet. Boplatser har dock inte hittats. En hög aktivitet under flera år indikerar dock starkt att det finns boplatser/alternativböna inom reviret. Revir D är också det revir som ligger närmast Fagerroskölens östra branter och sluttningar som till stora delar passar in i Vindvals syntesrapports beskrivning av en specifik miljö där vindkraftsetablering ej

bör ske inom 6 km från boplatser. Det kriterium om minst 30 graders lutning återfinns inte i syntesrapporten.

De inventeringar som Rose Windfarm AB låtit utföra under år 2020 omfattar endast fyra inventeringsdagar. Tidigare inventeringar visar också att kungsörnarna i reviren sydöst och sydväst om ansökningsområdet använder de södra delarna av området.

BirdLife Sverige och Gävleborgs Läns Ornitologiska Förening

De berörda reviren har ett stort värde för örnstammen i Gävleborgs län. Enligt Rose Windfarm AB krävs det branter med en lutning om minst 30 grader för att ett område ska bli attraktivt för kungsörnar. Detta stämmer inte utan det är framförallt tillgången på föda och lämpliga häckningsmiljöer som avgör var kungsörnarna finns och hur tätt reviren ligger.

Inventeringar utförda av Kungsörnsgruppen visar att det åtminstone sedan år 2019 har funnits en subadult individ i revir D. Reviret bör därför betraktas som väletablerat. Det ska även noteras att lämpliga häckningsplatser, samt branter med minst 30 graders lutning, finns efter hela den östra sidan av ansökningsområdet. Det går därför inte att utesluta att en boplatser inom revir D kan vara belägen på närmare avstånd än 3 km från den planerade vindkraftparken.

Det finns tydliga exempel på hur svårt det kan vara att göra korrekta bedömningar utifrån ett ofta mycket begränsat underlag. Inte minst bedömningen av var örnarna har sina boplatser. Som exempel kan nämnas en vindkraftpark i Lilla Kulleryd som är under prövning hos Mark- och miljööverdomstolen där konsulterna bedömde att inga havsörnar häckade inom 2 km från vindkraftverket, men likväl upptäcktes i år en boplatser inom skyddszonen. Det är således mycket vanskligt att basera skyddsavstånd enbart på kända boplatser.

Vetenskapliga studier stöder en avsevärt större skyddszon än 2 km runt boplatser. En studie av GPS-märkta kungsörnsungar visade att ungfågeln rörde sig inom en radie av 5 km från boplatsern innan de lämnade hemområdet. En annan studie av nio

vuxna och revirhävande kungsörnar försedda med GPS-sändare visade att örnarnas kärnområde, där de befann sig 50 procent av tiden, hade en radie om 4 km runt boet. För att täcka in 95 procent av häckningstiden behövdes en radie om 12 km runt boet.

Att en skyddszon om 2–3 km kan vara långt ifrån tillräckligt tydliggjordes i somras i Jönköpings län då en kungsörn kolliderade med ett vindkraftverk drygt 5 km från boplatsen. Eftersom det var hanen i ett häckande par med unge som omkom, och då det är hanen som tar det största ansvaret för jakten under häckningsperioden är det föga förvånande att ungen dog av svält.

I aktuellt fall visar närvaron inom och i anslutning till ansökningsområdet tillräckligt att lokaliseringen av en vindkraftpark på Hemberget inte är lämplig. Av Rose Windfarm AB:s inventering från år 2020 framgår bl.a. att det finns en hög aktivitet inom det revir som ligger närmast Fagerroskölens branter och sluttningar. Branterna och sluttningar stämmer väl med syntesrapportens beskrivning av sådana specifika miljöer där vindkraftverk inte bör tillåtas inom 6 km från en boplats.

Naturskyddsföreningen Ljusdal

I mer än 30 år har kungsörnarna i Ljusdals kommun inventerats och ringmärkts av bl.a. Stig Norell. Under många år har mindre grupper av ideella naturvårdare under ett par lämpliga helger spanat efter spelflygande kungsörnar från strategiska platser. Resultaten har följts upp och ytterligare inventeringar har gjorts. Rose Windfarm AB:s inventerare har för det mesta, trots påpekande från lokala ornitologer, stått på fel spaningsområden och därmed inte sett den östra sidan av ansökningsområdet där fin skog och många branter finns med lämpliga häckningshabitat.

I Rose Windfarm AB:s ansökan från år 2018 framgår att Hemberget har förekomst av öppna hyggen och en god population av orre som är kungsörnarnas stapelföda i regionen. Den lokala populationen av orre är stor och relativt jämt fördelad över hela ansökningsområdet. Öppna hyggen och stor förekomst av orrar borde vara fina

jaktmarker för kungsörnar i de närliggande reviren. I ansökningsområdets östra sida finns åtskilliga branter.

Gävleborgs län bör ha samma strategi som Västerbottens län och Jämtlands län där de mest värdefulla reviren föreslås skyddsavstånd kring boplatser om minst 10 km. I praktiken innebär inte strategin att skyddszoner föreslås, utan områden fria från vindkraftverk föreslås. På så sätt ser man till att en gynnsam bevarandestatus kan upprätthållas för den svenska kungsörnspopulationen.

Hemberget är ett kärnområde för kungsörn i Gävleborgs län och området hyser de mest värdefulla reviren i länet. I enlighet med Vindvals syntesrapport samt Västerbottens läns och Jämtlands läns strategier borde området kring Hemberget ges ett skyddsavstånd kring boplatser om minst 10 km.

Föreningen har hänvisat till bl.a. olika artiklar och Vindvals syntesrapport.

Stig Norell

Den kompletterande inventeringen som Rose Windfarm AB utförde under år 2020 ger inte någon ny information. Inventeringen utfördes under fyra dagar i mars. En dag hade klart väder med sol, god sikt och måttlig vind. Två dagar var vädret mulet fram till ca kl. 12.00, och därefter mulet med begränsad eller obefintlig sikt p.g.a. dis, regn och snöfall väder. En dag var det mulet väder med god sikt som avlöstes av perioder med mycket dålig sikt och svag till måttlig vind.

Kungsörnen är mycket störningskänslig och har en svag och långsam reproduktion. Det är känt att örnar saknar rädsla för vindkraftverk och därför riskerar att kollidera med rotorbladen och kraftledningarna. Om en partner förolyckas kan det dröja ett par år innan en ny partner hittas. Kungsörnar häckar inte varje år. Andra negativa effekter av vindkraft kan vara habitatsförluster och barriäreffekter.

Utredningsområdet vid Hemberget är identifierat som ett kärnområde för kungsörn i Gävleborgs län, med ca 10 km mellan centrum av reviren. I kärnområdena produceras flest ungar.

Från observationsplatserna syns inte stora delar av det östra vindkraftsområdet. Det finns åtskilliga branter på den östra sidan som inte täcks in på de platser som valts. Utmed den östra sidan finns lämpliga häckningshabitat.

I kungsörnsparat i revir D har det även tidigare funnits en subadult individ. Det kan ifrågasättas varför så många spaningar gjorts i området norr om ansökningsområdet. Där finns knappt några branter.

REMISSYTTRANDEN

Samhällsservicenämnden i Ljusdals kommunen här hänvisat till vad nämnden anfört hos miljöprövningsdelegationen.

Naturvårdsverket

De nya inventeringsunderlagen stärker bilden av att området som helhet vid Hemberget-Fagerroskölen är av stor betydelse för kungsörnarna. Inventeringen har visat att revir D norr om projektområdet är aktivt. Boplatsens läge har dock inte identifierats vilket innebär att avståndet till vindkraftparken inte har kunnat bestämmas. Naturvårdsverket delar inte bolagets bedömning att det utifrån de observationer som har gjorts av flygrörelser och områdets topografi kan dras slutsatsen att Hemberget-Fagerroskölen är av låg betydelse för örnarna.

Begränsade inventeringar med okulära följningar ger som mest ögonblicksbilder av örnarnas aktivitet. För att med tillräcklig precision kunna bedöma kungsörnarnas nyttjande av landskapet i stort krävs betydligt större insatser, som även omfattar olika delar av året. Detta kan dock vara mycket resurskrävande och även praktiskt svårt att genomföra. Cirkulära generella skyddszoner utgör därför i många fall en rimlig avvägning, men förutsätter då att boplatserna är kända. I vissa fall kan det dock även finnas behov av större hänsyn. De rekommendationer som anges i

Vindvals syntesrapport utgör i många fall en lämplig utgångspunkt men som framgår av praxis måste bedömningar även grundas på en helhetsbedömning av ett områdes betydelse.

Området som helhet, inklusive Hemberget-Fagerroskölen, är identifierat av länsstyrelsen som ett kärnområde för kungsörnen inom länet. Naturvårdsverket delar den bedömningen. Med kärnområde avses ett område av särskilt stor betydelse för kungsörnarna, inte hur aktiviteten är fördelad inom ett enskilt revir.

Även om topografin inte helt är sådan som beskrivs i Vindvals rapport pekar det faktum att det finns tre revir inom ett relativt begränsat geografiskt område ändå på mycket goda livsmiljöer i det aktuella området. Enligt Kungsörn Sverige visar också observationer under lång tid att Hemberget-Fagerroskölen är av väsentlig betydelse för örnarna. Kungsörnar kan som väl känt är häcka framgångsrikt även i låglandsområden där uppåtvindar av denna typ inte alls bildas. Det som framför allt styr var kungsörnarna finns i landskapet och hur tätt reviren ligger beror i första hand på tillgången av föda och lämpliga häckningsmiljöer. Det som bör utgöra utgångspunkt i bedömningen av vilka hänsyn som bör tas, är den konstaterade höga tätheten och att reviren funnits under lång tid. Detta indikerar sammantaget goda livsmiljöer för kungsörnarna i området. Att inventeringarna, trots begränsade insatser, ändå har kunnat visa att aktiviteten sammantaget är hög i anslutning intill det planerade vindkraftsområdet är viktig information i sammanhanget. Försiktighetsprincipen bör ges stor betydelse vid bedömningen. Det går inte att utesluta att en större vindkraftsanläggning skulle ha negativa effekter på kungsörnarna i området.

MÅLETS HANDLÄGGNING

Mark- och miljödomstolen har hållit sammanträde och syn på platsen. Målet har även kungjorts för att ge berörda sakägare möjlighet att inkomma med synpunkter.

Under sammanträdet beslutade mark- och miljödomstolen att behandla presentationen av örnboplats- och spelflyktsobservationer inom stängda dörrar.

DOMSKÄL

Miljökonsekvensbeskrivningen

Mark- och miljödomstolen instämmer i miljöprövningsdelegationens bedömning att den i målet upprättade miljökonsekvensbeskrivningen uppfyller kraven i 6 kap. miljöbalken. Underlaget har dessutom kompletterats ytterligare i mark- och miljödomstolen genom bl.a. bolagets inventering från 2020 och remissyttranden från Naturvårdsverket. Sammantaget finns ett tillräckligt bra underlag för domstolens prövning av målet.

Tillåtligheten

För en verksamhet som tar i anspråk ett markområde ska det väljas en plats som är lämplig med hänsyn till att ändamålet ska kunna uppnås med minsta intrång och olägenhet för människors hälsa och miljön (2 kap. 6 § miljöbalken).

Vindkraft är en förnyelsebar energikälla som bidrar till uppfyllande av miljöbalkens mål om hållbar utveckling enligt 1 kap. 1 § miljöbalken. Främjandet av produktion av förnyelsebara energikällor är vidare viktigt för att nå de krav som ställs på Sverige med anledning av EU:s klimatåtaganden och de nationella planeringsmålen för vindkraft som antagits av riksdagen, se bl.a. prop. 2017/18:228 och prop. 2008/09:163.

Området för den planerade vindkraftsparken vid Hemberget i Ljusdals kommun har goda vindförhållanden och är lokaliserat i närheten av två möjliga transformatorstationer för anslutning till elnätet. Inom och i närheten av vindkraftsparken finns få områden med natur- och kulturvärden och det finns sparsamt med permanent- och fritidsbebyggelse i närområdet. Till största delen är den sökta parken avsedd att anläggas inom ett område som är utpekad som vindkraftsområde i Ljusdals kommuns vindbruksplan. Det aktuella ansökningsområdet ligger inte inom något område av riksintresse för vindbruk men vid en avvägning mellan olika intressen ska ändå det allmänna intresset av utbyggnad av förnybar energiproduktion generellt sett väga tungt.

Sammantaget anser domstolen att den sökta platsen i många avseenden är väl lämpad för utbyggnad av vindkraft. Den fråga som mark- och miljödomstolen har att ta ställning till är därmed om den planerade vindkraftsparken vid Hemberget kan tillåtas med hänsyn till förekomsten av kungsörn.

Kungsörn är upptagen i bilaga 1 till Europaparlamentets och rådets direktiv (2009/147/EG) om bevarande av vilda fåglar (fågeldirektivet) och angiven som nära hotad i den svenska rödlistan. Mark- och miljööverdomstolen har i ett flertal avgöranden betonat betydelsen av artskyddsbestämmelserna i förhållande till vindkraftsintresset, se bl.a. Mark- och miljööverdomstolens dom den 6 november 2017 i mål nr M 3892-17 och dom den 21 december 2016 i mål nr M 1413-16. Mark- och miljööverdomstolen har bl.a. framhållit att skyddsavstånd inte alltid utgör ett tillräckligt skydd. I stället bör ibland planerade vindkraftsparker helt undvikas på platser med särskilt hög förekomst av skyddsvärda fågelarter.

Vid bedömningen av om platsen är en lämplig lokalisering för vindkraft bör hänsyn inte bara tas till kända häckningsplatser, utan också till att dessa kan variera över tid bl.a. med hänsyn till örnarnas beteende att använda alternativa häckningsplatser, se Mark- och miljööverdomstolens dom den 18 maj 2018 i mål nr M 4319-17. I domen uttalades vidare att det för lokaliseringsprövningen är av betydelse att aktiviteten av örnarna i ett område är dokumenterat hög.

Rose Windfarm AB har genomfört flera inventeringar med avseende på förekomsten av kungsörn inom ansökningsområdet och dess närområde. Inventeringarna har utförts enligt väl beprövad metodik. Även om observationspunkterna och väderförhållandena har varierat med åren vid tidpunkterna för inventeringarna, bedömer domstolen att inventeringarna sammantaget ger ett bra underlag för att bedöma förekomsten av kungsörn i området. Samtidigt måste det också, som Naturvårdsverket har påpekat, beaktas att de observationer som genomförts med okulära följningar endast ger ögonblicksbilder av örnarnas aktivitet. Vid den bedömning som domstolen har att göra måste hänsyn därmed tas till att det inte med säkerhet går att säga hur frekvent kungsörnarna använder området för den sökta

parken. Vidare framgår av utredningen att boplatsen inom revir D inte har kunnat lokaliseras. Det gör att viss försiktighet måste tillämpas vid bedömningen av revirets utbredning.

Utifrån underlaget i målet delar mark- och miljödomstolen det som länsstyrelsen och Naturvårdsverket har anfört om att platsen för sökt utbyggnad är belägen inom ett område med en hög och tät kungsörnspopulation. Länsstyrelsen har vid sammanträdet beskrivit att två av reviren inom aktuellt område är av stor betydelse för kungsörnspopulationen i länet. Ett av dessa två revir, på ett avstånd om ca 3,7 km från sökt vindkraftspark, har varit det mest produktiva i länet sett över en längre tid och står enligt länsstyrelsen för en stabilitet när det gäller kungsörnspopulationen i länet. Enligt domstolen saknas det anledning att ifrågasätta dessa uppgifter. Den höga revirtätheten med produktiva och stabila revir visar enligt mark- och miljödomstolen att området har goda och långsiktiga förutsättningar att hysa häckande kungsörn och det även på andra boplatser än de som nu är aktiva. Hänsyn bör även tas till vad bl.a. Stig Norell har anfört om att kungsörnen är störningskänslig och har en svag och långsam reproduktion, vilket också framgår av Naturvårdsverkets åtgärdsprogram för kungsörn (rapport 6430, maj 2011). Den omständigheten att det vid observationstillfällena iakttagits kungsörn som flugit inom projektområdet endast vid ett fåtal tillfällen kan mot den bakgrunden inte tillmätas någon avgörande betydelse.

Sammantaget innebär detta att en lokalisering av en vindkraftspark på den sökta platsen skulle innebära en inte obetydlig risk för negativ påverkan på de kungsörnsrevir som ligger kring den sökta parken och därmed också på populationen i länet. Även med hänsyn till vindkraftens betydelse för utbyggnaden av förnybar energiproduktion anser domstolen att den sökta platsen inte kan anses som lämplig enligt 2 kap. 6 § miljöbalken. Den sökta verksamheten är därmed inte tillåtlig och bolagets överklagande ska avslås. Vid denna bedömning prövar inte domstolen övriga framställda yrkanden om villkor m.m.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se [bilaga 2](#) (MMD-02)

Överklagande senast den 16 februari 2021.

Malin Wik

Annika Billstein Andersson

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Malin Wik, ordförande, och tekniska rådet Annika Billstein Andersson samt de särskilda ledamöterna Mikael Lif och Sara McGowan. Föredragande har varit beredningsjuristen Alexandra Venander.

Miljöprövningsdelegationen

BESLUT2019-05-22
Delgivningskvitto**1 (34)**Dnr: 551-1176-2018
Anl nr: 2161-1035

Akobilaga 31

NACKA TINGSRÄTT
Avdelning 4INKOM: 2019-06-25
MÅLNR: M 4403-19
AKTBIL: 4Vindkraftpark Brynhild AB
Kungsängsvägen 25 b
753 23 UPPSALA

Ansökan om tillstånd till uppförande och drift av vindkraftsanläggning Hemberget i Ljusdals kommun

Beslut

Miljöprövningsdelegationen avslår Vindkraftpark Brynhild AB:s (556874-7884) ansökan om tillstånd enligt 9 kap miljöbalken till uppförande och drift av en gruppstation för vindkraft med högst 23 vindkraftverk med tillhörande fundament, tillfartsvägar, uppställningsplatser, transformatorstationer och ledningar inom område Hemberget, enligt bilaga 1, i Ljusdals kommun.

Miljöprövningsdelegationen godkänner miljökonsekvensbeskrivningen i ärendet.

Redogörelse för ärendet

Bakgrund

Miljöprövningsdelegationen gav den 3 november 2016 Vindkraftpark Brynhild AB tillstånd till uppförande och drift av en gruppstation för vindkraft med högst 23 vindkraftverk med en totalhöjd av 210 m och med tillhörande fundament, tillfartsvägar, uppställningsplatser, transformatorstationer och ledningar (dnr 551-11941-2013) inom område som utmärkts på karta, bilaga 1, i Ljusdals kommun.

Beslutet avsåg tillstånd enligt den s.k. boxmodellen, innebärande att den exakta placeringen av vindkraftverk, uppställningsytor, transformatorstationer, servicebyggnader samt nya vägar och förändring av befintliga vägar inte bestäms i tillståndsbeslutet. I stället angavs ett ansökningsområde inom vilket vindkraftverk mm kunde placeras med iakttagande av tillämpliga villkor i tillståndsbeslutet, sökandens särskilda åtaganden och miljöbalkens allmänna hänsynsregler.

Beslutet överklagades till mark- och miljödomstolen som den 31 januari 2018 (M 7130-16) upphävde miljöprövningsdelegationens beslut och återförvisade ärendet för fortsatt handläggning i frågan om vindkraftparkens tillåtlighet och påverkan på fågel.

Ärendets handläggning

Efter det att ansökan kompletterats med framförallt nya fågelinventeringar kungjordes den i Post- och Inrikes Tidningar och Ljusdals-Posten i december 2018

och sändes på remiss till Ljusdals kommun, Länsstyrelsen i Gävleborgs län, Naturvårdsverket, Försvarmakten och Gävleborgs Ornitologiska förening genom Stig Norell.

Yttranden kom in från Ljusdals kommun (kommunstyrelsen, myndighetsnämnden och plan- och byggenheten), Länsstyrelsen i Gävleborgs län, Försvarmakten och BirdLife/Gävleborgs Ornitologiska Förening (GLOF).

Sökanden har bemött yttrandena.

Ansökan med yrkanden, förslag till villkor och åtaganden

Yrkande

Vindkraftpark Brynhild AB har ändrat sitt yrkande i förhållande till tidigare ansökan när det gäller placeringen av vindkraftverken. Bolaget yrkar nu att vindkraftverken ska ges fasta positioner med en flyttmån om 100 meter inom ansökningsområdet samt att det i övrigt föreskrivs villkor mm enligt tidigare beslut utom villkorspunkterna 3-5 som bör utgå.

I övrigt är det ingen förändring utan ansökan avser uppförande och drift av en gruppstation för vindkraft med maximalt 23 vindkraftverk med en högsta totalhöjd av 220 meter med tillhörande anläggningar och vägar inom angivet område enligt bilaga 1.

Avgränsningar

Vindkraftsanläggningen placeras så att vattenverksamhet inte blir aktuell. Tillståndsprövning enligt 11 kap miljöbalken krävs därmed inte.

Vindkraftverken, anläggningar samt nya vägar kommer inte att placeras inom strandskyddsområde. Strandskyddsdispens enligt 7 kap miljöbalken krävs därmed inte.

Inga fridlysta arter enligt 8 kap miljöbalken och artskyddsförordningen (2007:845) kommer på grund av verksamheten att störas eller skadas på ett sådant sätt att artskyddsdispens krävs.

Elledningar och anslutning till överliggande nät omfattas inte av tillståndsansökan utan kommer att prövas enligt ellagen (1977:857) i ett senare skede.

Enligt 2 kap 6 § kulturmiljölagen är det förbjudet att utan tillstånd flytta, rubba, täcka, ta bort eller gräva ut fornlämning. Om sådan, senare under projekteringen, skulle hittas kommer layouten att ändras så att ingen sådan åtgärd som omfattas av kulturmiljölagen påverkas. Ansökan om tillstånd enligt kulturmiljölagen (1988:950) krävs därför inte.

Åtaganden

Sökanden åtar sig att inte placera vindkraftverk, uppställningsytor, transformatorstationer, servicebyggnader och det interna kabelnätet inom

- Natura 2000-områden
- Områden som utgör riksintresse för natur- och/eller kulturmiljövård enligt 3 kap 6 § miljöbalken
- Naturreservat
- Biotopskyddade områden
- Strandskyddsområde (gäller även nya vägar)
- Nyckelbiotoper
- Naturvärdesområden klass 1 och 2 identifierade vid inventering utförd av Enetjärn Natur AB 2013
- Våtmarker av klass 1 och 2 identifierade vid inventering utförd av Enetjärn Natur AB år 2013
- Fasta fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar
- Område inom en radie av 1000 m från permanent- och fritidsbebyggelse vad avser vindkraftverk
- Område inom en radie av 500 m från fäbodarna vid Fagerroskölvallen vad gäller vindkraftverk
- Områden inom en radie av 300 m från Hälsingeleden vad gäller vindkraftverk
- Område inom en radie av 300 m från skoterled vad gäller vindkraftverk
- Områden inom en radie av 300 m från närliggande stamnätsledning

Sökanden åtar sig vidare att anläggning av ny väg inte kommer att ske inom lagligt skyddade områden enligt ovan, våtmarker av klass 1 och 2 identifierade vid inventering utförd av Enetjärn Natur AB år 2013 samt naturvärdesområden klass 1 identifierade vid inventering utförd av Enetjärn Natur AB år 2013.

Områden av naturvärde klass 2 samt nyckelbiotoper kommer att undvikas i största möjligaste mån. Enligt nuvarande förslag finns dock ingen väg planerad inom områden av naturvärde klass 2 eller nyckelbiotoper. Där anläggningsytor och nya vägar ligger nära områden med höga naturvärden kommer gränserna för dessa områden att markeras i terrängen under anläggningstiden i syfte att helt utesluta risken för körning och andra verksamheter inom dessa områden.

Sökanden avser att utföra en arkeologisk utredning så snart förslag på slutlig layout för vindkraftsparken finns färdigt efter samråd med tillsynsmyndigheten. Utredningen kommer således att göras innan layouten slutligt fastställs.

Sökanden åtar sig att hålla, räknat från vindkraftverkens placering, minst 1000 meter till bebyggelse där denna utgörs av fritidshus och fast boende, samt 2000 meter till Lillskogs bys centrum (i enlighet med karta utvisande ansökningsområdet där avståndet 2000 meter räknat från byns centrum framgår).

Sökanden avser att under förutsättning att det är tekniskt och ekonomiskt genomförbart att installera radarstyrd hinderbelysning allt under förutsättning att Transportstyrelsen medger dispens för sådan installation och att detta är i enlighet med svensk lag. Det ska i sammanhanget konstateras att inte alla i marknaden tillgängliga alternativ av turbiner kan erbjuda en integrerad installation för radarstyrd hinderbelysning, varför det på förhand kan vara svårt att garantera att vald turbinleverantör kan tillhandahålla relevant radarteknik till rimlig kostnad.

Begränsningar i åtaganden

Ombyggnad och breddning av befintlig väg kan komma att göras även om dessa ligger i eller i anslutning till ett restriktionsområde.

Sökandens beskrivning av verksamheten

Bakgrund

Denna vindkraftsatsning är ett led i målsättningen att främja utbyggnaden av förnybar energi. Sökanden har genomfört en omfattande analys av Gävleborgs län med avseende på framförallt vindförhållanden, infrastruktur, avstånd till bostäder och skyddade områden för att finna lämpliga områden för vindkraft. Hemberget har sammantaget bedömts som det mest lämpade området för en vindkraftsetablering i Ljusdals kommun.

Lokalisering

Det planerade etableringsområdet är ca 1210 ha stort och beläget 40 km sydväst om Ljusdal. Området utgörs till största delen av skog, som nästan uteslutande är hårt brukad produktionsskog. Några mindre områden med mindre påverkad naturskog kvarstår dock. Tre små objekt har klassats som nyckelbiotoper, varav två består av lövrika gransumpskogar och ett är gammal grov granskog med riklig förekomst av död ved. Hyggen och våtmarker finns också inom området, men andelen myrmark är relativt låg. Inom ansökningsområdet finns några mindre bäckar, en myrtjärn, Elitjärnen, men inga sjöar.

Ansökningsområdet utnyttjas idag för jakt, men i övrigt nyttjas det sällan för friluftsliv. En skoterled, Hälsingeleden samt Lillskogsleden går genom området. Båda lederna används sällan och Lillskogsleden har i princip helt växt igen. Områdets infrastrukturella förutsättningar är goda då vägar och skogsbilvägar finns i direkt anslutning till ansökningsområdet. Elanslutningsmöjligheterna är i dagsläget goda i och med möjligheten att ansluta till överliggande elnät vid ny transformator och fördelningsstation vid Torpberget ca 23 km nordväst om ansökningsområdet.

Inom ansökningsområdet finns ingen bebyggelse för permanent- eller fritidsboende. De närmast belägna samhällena är Los ca 11 km väster om och Korskrogen/Färila ca 20 km nordost om området. Byn Lillskog ligger ca 1,2 km öster om ansökningsområdet. I Kullas ca 1,5 km från ansökningsområdet och i Gällsjövädden ca 1 km från området finns fritidsbebyggelse. Fäbodarna vid Fagerroskölen ligger i anslutning till ansökningsområdet.

Planbestämmelser

Ansökningsområdet är inte detaljplanlagt och det saknas även områdesbestämmelser. Ljusdals kommun antog 2012 ett tematiskt tillägg till översiktsplanen gällande vindkraft. Enligt detta är Hemberget utpekat som lämpligt för vindkraft. Sökanden har dock valt att utöka ansökningsområdet så att det inkluderar även Fagerroskölen norr om Hemberget då där finns mycket goda vindförhållanden. Anledningen till att området inte togs med i vindkraftsplanen var att fäbodarna vid en tidigare inventering ansågs tillhöra klass 1. Fäbodarna på Fagerroskölen har dock ett lågt bevarat värde och omfattas idag inte av något områdesskydd.

Ansökningsområdet ligger inom ett utpekat riksintresse enligt 4 kap 6 § miljöbalken med syfte att skydda Övre Voxnan mot vattenkraftutbyggnad.

Teknisk beskrivning

Ansökan omfattar en etablering av maximalt 23 vindkraftverk med en högsta totalhöjd av 210 meter med fasta positioner enligt nedan och en flyttmån om 100 meter inom ett område med ytan 1 210 ha, se bilaga 1.

Koordinater för vindkraftverken angivna i RT 90 25 gon V

Vindkraftverk	X	Y
1	6839214	1479102
2	6839287	1478246
3	6839986	1479492
4	6840088	1479053
5	6840127	1479942
6	6840122	1478492
7	6840941	1479780
8	6841012	1479327
9	6841112	1478872
10	6842292	1478884
11	6842277	1478461
12	6843119	1478551
13	6844491	1478960
14	6844619	1478416
15	6844652	1479904
16	6845080	1477986
17	6845760	1479115
18	6846117	1477950
19	6846119	1479645
20	6846480	1478418
21	6847357	1479123
22	6847373	1478676
23	6847584	1479676

Utöver vindkraftverk omfattar ansökan uppställningsytor, transformatorstationer, servicebyggnader samt nya vägar och förändring av befintliga vägar inom ansökningsområdet. Placeringen av dessa ska följa de restriktioner som sökanden åtagit sig. Vindkraftverken kommer troligen att ha en effekt om ca 3 MW. Ansökan om tillstånd omfattar följande delar:

- Anläggande av fundament och uppförande av vindkraftverk
- Anläggande av ny väg, förstärkning och breddning av befintlig väg
- Anläggande av markbunden el- och telekabel inom ansökningsområdet
- Anläggande av permanenta och tillfälliga uppställningsytor för material
- Anläggande av transformatorbunkar vid varje vindkraftverk

- Anläggande av transformatorstation mot externt elnät
- Anläggande av temporära samt eventuellt permanenta servicebyggnader med mobila avloppsanläggningar (slutet system)
- Transport av byggmaterial till byggarbetsplatsen
- Drift av vindkraftsanläggningen

Byggtiden uppskattas till ca två år.

Den mest aktuella turbinen är N117 som har en navhöjd på 140 m, en rotor-diameter på 117 m och en totalhöjd på 198,5 m. Valet av vindkraftverk kommer dock slutligen att bero på den tekniska utvecklingen vid tidpunkten för vindkraft-parkens byggande.

Två olika typer av fundament kan användas; antingen ett gravitationsfundament av betong eller ett s.k. bergankare. Bergankare består av ett mindre betong-fundament som förankras i berget. Val av fundament sker efter en geoteknisk undersökning.

Befintliga vägar i området kommer att förstärkas och nya vägar och uppställningsplatser anläggs.

För att vindkraftsetableringen ska medföra en så liten påverkan som möjligt på landskapsbilden kommer åtgärder att vidtas. Exempelvis kommer vindkraft-verken att ha en diskret färg som gör att synbarheten minskar, rotorbladen kommer att vara antireflexbehandlade och inga logotyper eller reklam kommer att finnas på vindkraftverkens torn.

Vindkraftpark Hemberget kommer i första hand att anslutas till en ny transformatorstation kallad Torpberget via en ca 20 km lång 130 kV elledning. Ett alternativ med anslutning till Laforsen, ca 20 km nordost om utrednings-området, kvarstår dock. Det interna elnätet kommer att förläggas i lednings-schakt längs vägnätet. Eventuella avvikelser kan behövas vid exempelvis krokig väg. Sådan avvikelse sker i så fall med samma restriktioner och åtaganden som gäller för övriga anläggningar enligt ansökan.

Varje vindkraftverk ansluts till elnätet via en transformator. Dessa placeras i fristående byggnader om några kvadratmeter vardera invid respektive vindkraftverk.

Den avverkade ytan vid varje vindkraftverk kommer att uppgå till 0,4 ha. Anläggningen kommer även att innehålla en service- och driftbyggnad som uppskattas till 150 m². Vid byggnaden tillkommer uppställningsplats för fordon på ca 250 m². Under byggtiden behövs tillfälliga uppställningsplatser som uppskattas till 1300 m².

Miljökonsekvensbeskrivning

Alternativa lokaliseringar

Sökanden har identifierat områden som kan vara lämpliga att etablera vindkraft i utifrån vindförutsättningar, tillgänglighet och motstående intressen. Områdena har sedan jämförts och rangordnats. Tre områden presenteras varav ett är det ansökta huvudalternativet Hemberget. De övriga är Dalkölen i norra delen av Ljusdals kommun. Området finns med i kommunens vindbruksplan. Här planerades en etablering av 17 vindkraftverk. Sökanden har sedan valt att inte gå vidare med detta alternativ pga. närheten till kungsörnshäckning. Det andra alternativet som redovisas är Jävrenköppeln som ligger i det kustnära skogslandskapet i Piteå kommun. Området är utpekad i kommunens vindbruksplan och förutsättningar för elanslutning och transportvägar är goda. Möjligheten till vindkraftutbyggnad i området begränsas dock av flera intressen, bl.a. korridoren för Norrbottenbanan som går genom utredningsområdet och riksintresse för friluftsliv som gränsar till området.

Vid jämförelse mellan de tre alternativen innebär huvudalternativet minsta möjliga intrång och olägenhet för människors hälsa och miljön.

Valt alternativ

Hemberget ligger i det kuperade skogslandskapet i södra delen av Ljusdals kommun. Det planerade området ligger i huvudsak inom det område som kommunen pekat ut som lämpligt för vindkraft. Vindförutsättningarna samt förutsättningar för elanslutning och transportvägar är goda och markavtal finns. De motstående intressena är få. De naturvärden som identifierats i samband med naturinventeringen har i mycket hög grad kunnat undvikas vid planeringen av placeringen av vindkraftverk med tillhörande infrastruktur. Öster om den planerade vindkraftsanläggningen ligger byn Lillskog varifrån landskapsbilden kommer att förändras påtagligt.

Nollalternativ

Nollalternativet innebär att den mängd förnyelsebar elenergi som skulle produceras vid Hemberget uteblir. Samhällets mål att byta ut icke förnybar energi och öka elproduktionen från förnyelsebara energikällor försvåras. Även om de fysiska ingreppen till följd av vindkraftsanläggningen är begränsade innebär ändå nollalternativet att ingrepp i skogslandskapet vid Hemberget helt uteblir. Inte heller kommer landskapsbilden att förändras. Störning från byggtiden och påverkan på friluftsupplevelserna kommer också att utebli.

Områden av riksintresse

Inom utredningsområdet finns riksintresse enligt 4 kap 6 § miljöbalken, dvs förbud mot utbyggnad av vissa vattendrag. I omgivningarna inom ca 10 km radie från utredningsområdet förekommer tre olika typer av riksintresse: riksintresse för naturvård enligt 3 kap 6 § miljöbalken, riksintresse för vindbruk enligt 3 kap 8 § miljöbalken och riksintresse Natura 2000 enligt 4 kap 8 § miljöbalken.

Kulturmiljö

I en sydostvärd sluttning, ca 16 km nordnordost om utredningsområdet ligger den välbevarade fäbodvallen Digerkölvallen som är klassad som riksintresse för kulturmiljövården. Vallområdet har även landskapsbildsskydd och området är utpekad i Gävleborgs läns naturvårdsprogram.

Skogsfinnbyn Lillskog är belägen ca 1,2 km öster om utredningsområdet. Byn är utpekad som ett område för odlingslandskapets bevarande med högsta bevarandeklass. I byn finns sju gårdar och en f.d. byskola som alla är välbevarade.

Fäboden Fagerroskölvallen som ligger i anslutning till utredningsområdet är en av Hälsinglands högst belägna fäbodar. Vid en inventering av kommunens fäbodar bedömdes denna tillhöra klass 1. Syftet med inventeringen var att utgöra underlag för införande av områdesskydd. Fagerroskölvallen har dock inte erhållit något formellt skydd.

Landskapsbild

Hemberget och Fagerroskölen utgör en sammanhängande bergsrygg utsträckt i nordsydlig riktning med Hemberget i söder och Fagerroskölen i norr. Den högsta höjden inom ansökningsområdet är Fagerroskölen på 540 m ö h. Hemberget har flera mindre toppar på ca 400-470 m ö h. Topografin på Hemberget karaktäriseras av dess branta sidosluttningar, ett flackare höjddparti med omväxlande mindre toppar och däremellan liggande höjdområden. Bergsryggen är väl synlig men utgör inget landmärke då den omges av berg med liknande storlek.

Påverkan på landskapsbilden är oundviklig vid vindkraftetableringar eftersom vindkraftverken måste placeras på öppna ytor eller höjder i landskapet där det är tillräckligt goda vindförhållanden. I stora delar av utredningsområdet tål landskapsbilden en vindkraftpark på Hemberget. Även om bergen i området inte är särskilt höga är de tillräckliga för att, tillsammans med en i övrigt kuperad terräng med dalar samt utbredda skogsområden, från många platser dämpa eller bryta siktlinjerna.

Från byn Lillskog kommer merparten av vindkraftverken att synas. Även från fritidsbebyggelsen i Kullas kommer vindkraftverk att vara synliga men för övrig fritidsbebyggelse är sikten mot parken begränsad främst på grund av närliggande skog. Från Digerkölvallens fäbod kommer anläggningen att synas mycket

obetydligt då avståndet är så långt. Från Fagerroskölvallens fäbod kommer några vindkraftverk att kunna ses.

Den samlade bedömningen är att förändringen av landskapsbilden är liten. Inga kulturhistoriska objekt kommer att gå förlorade och eventuella kulturhistoriska samband kommer att kunna uppfattas även efter vindkraftparkens uppförande. Kulturmiljöerna kring ansökningsområdet kommer även fortsättningsvis att kunna nyttjas, även om upplevelsevärdet i byn Lillskog påverkas i hög grad.

Kumulativa effekter

Sökanden har redovisat tillståndsgivna eller planerade vindkraftparker inom en tre mils radie från ansökningsområdet. Den närmaste, Högkølen, ligger ca 7 km öster om Hemberget. Sökanden har låtit göra en karta som visar ljudutbredning för den sökta parken och den mest närliggande. Kumulativa effekter i form av ljudutbredning och påverkan på landskapsbild är mycket begränsade då avstånden mellan de olika vindkraftparkerna är långa. Fotomontage från Lillskog visar att de planerade vindkraftverken vid Högkølen inte kommer att synas därifrån. Inga negativa kumulativa effekter för skyddade arter eller skuggbildning kan heller förväntas på grund av det långa avståndet mellan anläggningarna.

Naturmiljö

Inom utredningsområdet finns i dagsläget inga formellt skyddade områden. I det omgivande landskapet finns skyddade natur i form av riksintressen och Natura 2000-områden. Med hänsyn till det långa avståndet till dessa områden görs bedömningen att dessa inte kommer påverkas av en vindkraftsetablering vid Hemberget.

En naturinventering genomfördes under sommaren och hösten 2013. Utredningsområdet är till stor del påverkat av storskaligt skogsbruk. Höga naturvärden finns dock i några delar i form av myrmarker och äldre skogsbestånd. Dessa områden utgör dock restriktionsytor som sökanden åtar sig att undvika. Sammantaget bedöms påverkan och effekter innebära små konsekvenser för naturmiljön, fåglar och övrig fauna.

Fåglar och fladdermöss

Fågelfaunan i ansökningsområdet består främst av skogslevande arter. Det närmaste större området med höga värden för fågellivet ligger ca 3 km norr om ansökningsområdet. Området berörs inte av något koncentrerat flyttstråk och inga ansamlingar av rastande eller övervintrande fåglar förekommer. Inga rapporter eller observationer av mer sällsynta rovfåglar finns heller för ansökningsområdet. Kända häckningsplatser för kungsörn ligger mer än 3 km

från området. Inom utredningsområdet är våtmarkerna små och sannolikt förekommer endast enstaka häckningar och förekomster av vanliga våtmarksfåglar på dessa myrar. Våtmarkerna i området kommer att undantas från exploatering.

Sökanden har låtit utföra följande utredningar och inventeringar:

Kungsörn

Inventering av kungsörn har gjorts i området kring utredningsområdet vid flera tillfällen. Inledningsvis en punkttaxering under sensommaren 2012 och en spelflyktsinventering under våren 2013. Sedan tidigare var två kungsörnspar kända inom 10 km från utredningsområdet, båda med häckningsplatser mer än 3 km från utredningsområdet. Vid spelflyktsinventeringen bekräftades att båda dessa revir var aktiva under 2013. Örnarna från de två reviren rör sig företrädesvis utanför utredningsområdet. Utöver örnarna från de sedan tidigare kända örnreviren observerades ytterligare ett örnpar som spelflög vid norra gränsen till utredningsområdet. Paret bedöms tillhöra ett sedan tidigare okänt revir men häckningsplatsen är okänd. Utifrån de förekomster och flygrörelser som observerats görs bedömningen att örnarna sannolikt häckar på över 3 km avstånd från utredningsområdet.

En kompletterande inventering av kungsörn gjordes 2014. Den sammanvägda slutsatsen var att den planerade vindkraftsanläggningen ligger utanför den av Naturvårdsverket föreslagna buffertzonen på 2-3 km och den av SOF föreslagna säkerhetszonen på 3 km från ett kungsörnsbo. De örnar som observerats i norra delen av utredningsområdet 2013 kommer inte att påverkas av anläggningen. Denna och tidigare inventering 2012 visar att både gamla och yngre kungsörnar rör sig över utredningsområdet, precis som är fallet för stora delar av Norrland.

Under 2017 genomfördes två inventeringar, en spelflyktsinventering på våren och en boplatsinventering under sommaren för att om möjligt fastställa kärnområde och häckningsplats för det tidigare okända örnparet, norr om utredningsområdet, samt att följa upp örnarnas rörelser i anslutning till den planerade anläggningen. Resultatet av spelflyktsinventeringen indikerade att det nyetablerade kungsörns-paret norr om utredningsområdet har sitt kärnområde ca 3-6 km från utredningsområdet. Det bekräftades att kungsörnar ibland rör sig in över utredningsområdet och att det i första hand rör sig om unga kungsörnar eller födosökande örnar från reviret sydväst om utredningsområdet.

Ingen häckningsplats hittades i det område som genomsöktes.

Slutsatsen efter 2017 års inventeringar är att den planerade vindkraftsanläggningen ligger i ett gränsområde mellan tre olika kungsörnsreviren men att det inte finns något kungsörnsbo inom säkerhetszonen 3 km. Utöver dessa tre revir

har det funnits indikationer på ett nyetablerat revir nordost om utredningsområdet men det par som uppehöll sig i området under våren bedöms inte ha gått till häckning alternativt att de har en boplatz utanför det inringade området.

En uppföljande inventering gjordes i maj-juni 2018 främst av flygrörelser i området. Kungsörnar från reviret sydväst om projektområdet observerades födosökande kring häckningsplatsen samt mellan häckningsplatsen och projektområdet. Utöver dessa gjordes två observationer av födosökande adulta kungsörnar norr om projektområdet. En adult kungsörn upptäcktes nordväst om projektområdet som födosökte över det öppna våtmarkslandskapet kring Blistermynan och en annan sågs födosöka i området norr och nordost om Fagerroskölen.

Observationerna under inventeringen i maj och juni 2018 bekräftar tidigare kunskap om kungsörnsparats rörelser kring häckningsplatsen sydväst om projektområdet med födosök norr och söder om häckningsplatsen samt mellan häckningsplats och projektområde men mycket sällan inom projektområdet.

Utifrån de kungsörnsinventeringar som gjorts av Enetjärn Natur vid Hemberget under 2013-2018 är slutsatsen att förekomsten inom projektområdet är lågt och att det inte finns några indikationer på att kungsörnar skulle vara mer attraherade av området vid Hemberget än av det omkringliggande landskapet i övrigt, snarare tvärtom. Projektområdet ligger mellan tre kungsörnsrevir och observationerna har varit koncentrerade till örnparens kärnområden, vilket medfört att örarna endast i mycket begränsad utsträckning har rört sig över Hemberget, trots förekomsten av öppna hyggen och en god population av orre som är deras stapelföda i regionen.

Bedömningen efter inventeringen 2018 bekräftar tidigare bedömningar och slutsatsen är att riskerna för påverkan på kungsörn av en vindkraftsanläggning på Hemberget är liten och inte kommer att påverka den lokala populationen.

Övriga rovfåglar

Under samma tid, maj-juni 2018, gjordes ett flertal observationer av bivråk samt enstaka observationer av fjällvråk. Inga häckningsplatser för bivråk bedöms vara lokaliserade i projektområdet eller i dess direkta närhet då samtliga observationer gjordes minst 3 km utanför projektområdet och inga tidigare utredningar eller inventeringar har indikerat häckning vid Hemberget. Två observationer av födosökande fjällvråkar gjordes ca 1-2 km sydväst om projektområdet och ytterligare en drygt en mil från området. Inga fjällvråkar observerades inom projektområdet och det finns inga indikationer från tidigare utredningar eller fältinventeringar under häckningstid om några häckningsplatser av fjällvråk vid projektområdet.

Smålom

Vid inventeringen 2018 konstaterades totalt fyra tjärnar med häckande smålom, alla relativt samlade kring de större sjöarna nordväst om projektområdet. Ingen av häckningsplatserna låg inom 1,75 km från projektområdet och två av fyra häckningsplatser låg mer än 3 km från projektområdet. Inga observationer gjordes av flygande smålommar inom projektområdet utan samtliga flygobservationer var koncentrerade till de förekommande häckningsplatserna och de större närliggande sjöarna mer än 3 km västerut.

Då samtliga häckningsplatser för smålom ligger långt ifrån projektområdet och flygstråken mellan förekommande häckningsplatser och nyttjade fiskesjöar inte går över projektområdet bedöms den planerade vindkraftsanläggningen inte ha någon påverkan på enskilda individer eller den lokala populationen.

Storlom

Det finns inga potentiella häckningssjöar för storlom i projektområdet eller inom 1 km från projektområdet. Storlommar observerade i samtliga större sjöar i det inventerade närområdet och det är sannolikt att de även häckar i dessa sjöar. Under inventeringsdagarna observerades inga flygande storlommar inom projektområdet eller kring förekommande häckningssjöar.

Då samtliga häckningsplatser för storlom ligger långt ifrån projektområdet och inga storlommar har setts flyga över projektområdet bedöms den planerade vindkraftsanläggningen inte ha någon påverkan på enskilda individer eller den lokala populationen.

Fiskgjuse

Vid inventeringen 2018 hittades totalt tre häckningsplatser varav två 2,4 respektive 3 km öster om projektområdet och en drygt 6 km sydost om projektområdet. Fiskgjusarna observerades enbart i anslutning till häckningsplatsen.

Då samtliga häckningsplatser för fiskgjuse ligger mer än 2 km från projektområdet, det inte finns några fiskesjöar för fiskgjuse i projektområdet och inga fiskgjusar har observerats flyga genom projektområdet, bedöms den planerade vindkraftsanläggningen inte ha någon påverkan på enskilda individer eller den lokala populationen.

Tjäder och orre

En särskild utredning av känd kunskap om skogshöns vid Hemberget och Fagerroskölen utfördes under 2012. Såväl tjäder, orre, järpe och dalripa förekommer inom området. Orrspel har observerats på Rikmyran och tjäderspel

längs Hälsingeleden. De brukade skogarna är dock inte optimala för spelplatser för tjäder.

Under början av maj 2018 inventerades projektområdet, utökat med 1 km, avseende tjäder och orre. Resultatet blev fem funna tjäderspelplatser och fyra orrspelsplatser. Den större tjäderspelplatsen ligger ca 500-800 m utanför projektområdet medan de två större orrspelsplatserna ligger inom projektområdet. Den lokala populationen av orre är stor och relativt jämt fördelad över hela projektområdet, medan populationen av tjäder är relativt svag på grund av stor skogsbrukspåverkan. Utifrån inventeringsresultatet har hänsynsområden för anläggning av vindkraftverk kring förekommande spelplatser tagits fram liksom rekommendationer vid anläggningsarbeten.

Fladdermöss

En inventering av fladdermusfaunan i utredningsområdet och dess närområden genomfördes under sommaren 2013. Det finns få potentiella koloni- eller föryngringslokaler inom området. Inventeringen visade att fladdermusaktiviteten i utredningsområdet är måttlig.

Ljud

De beräkningar som genomförts visar att gällande riktvärde för ljudnivåer inte kommer överstigas vid någon bebodd byggnad. På en plats med obebodda byggnader beräknas 40 dB(A) överskridas. Dessa byggnader är fäbodarna på Fagerroskölsvallen som nyttjas för friluftslivet.

Rörliga skuggor

Skuggberäkningar visar att Boverkets riktlinjer för skuggning vid någon av de bebodda byggnaderna inte kommer att överskridas. Detta innebär att den teoretiska skuggtiden för störningskänslig bebyggelse inte kommer att överstiga 30 timmar per år och att den faktiska skuggtiden inte kommer att överstiga 8 timmar per år och 30 minuter om dagen.

Strandskydd

Inom det ansökta området kommer det eventuellt att bli aktuellt med förstärkning av befintlig väg inom 100 m från vattendrag ned mot Lindbäckstjärnen i den sydvästra delen av projektområdet. Breddningen av vägen kommer att ske på den sida av vägen som är längst från vattendraget. Förstärkningsåtgärderna bedöms medföra en mycket liten påverkan då dessa åtgärder utförs vid de redan befintliga vägarna och ingen ytterligare påverkan kommer därigenom att ske på den omgivande hydrologin.

Sjöar och vattendrag

Det inventerade området ligger i Voxnans avrinningsområde. Huvuddelen av utredningsområdet avvattnas genom mindre bäckar som Elibäcken och Hembäcken österut till Lillskogssjön. De västra slutningarna avvattnas genom små bäckar och dråg ner till Hedbäcken och vidare söderut till Hedbäcksviken i Västersjön. Inom det inventerade området finns inga sjöar och endast en mindre myrtjärn Elitjärnen, sydväst om Fagerroskölen.

Eftersom utredningsområdet ligger högt i terrängen är de få vattendrag som finns små. De föreslagna nya vägarna berör inga vattendrag men de befintliga skogsbilvägarna passerar bäckar på flera platser. Vägarna kommer att förstärkas men bedömningen är att detta kan ske utan att vattenmiljön behöver påverkas.

Inom utredningsområdet finns varken brunnar eller vattentäkter. Närmaste vattentäkt finns 500 meter öster om utredningsområdet vid Lillskog och där finns även två brunnar.

Miljökvalitetsnormer

Vattendragen inom utredningsområdet är små och med en god status som norm. Sökanden anser att inga av dessa gällande normer riskerar att överträdas på grund av den sökta verksamheten.

Miljömål

Bedömningen är att den planerade vindkraftsanläggningen inte motverkar uppfyllelsen av något av miljömålen samt att den bidrar till uppfyllelsen av sju av miljömålen.

Yttranden

Ljusdals kommun, kommunstyrelsen, vidhåller sin tidigare tillstyrkan gällande vindkraftpark Hemberget.

Ljusdal kommun, myndighetsnämnden anser som i tidigare yttrande att känsliga och skyddsvärda fågelarter ska skyddas. I de nu redovisade inventeringarna med tillhörande bedömningar anger bolaget att risk för skada på fågellivet är "försumbara eller ytterst begränsade". Om detta är en korrekt bedömning så har myndighetsnämnden inga synpunkter på vindkraftparkens risk att påverka fågellivet.

Om det däremot visar sig att det i nuvarande utförande föreligger en icke försumbar risk för skada på fågellivet bör vindkraftsparken anpassas ytterligare efter detta.

Vad det gäller den nya layouten bedöms den visuella effekten för byn Lillskog ej vara förändrad jämfört med det gamla förslaget. Myndighetsnämnden vidhåller

därför sitt tidigare ställningstagande, där åtgärder för att minska den visuella effekten på byn bör vidtas.

Ljusdals kommun, plan- och byggenheten, har inga synpunkter på de redovisade inventeringarna som avser påverkan på fågellivet.

Påverkan på landskapsbilden bedöms som måttlig, placeringen av vindkraftverken bör anpassas så långt som möjligt för att inte skada det ursprungliga intrycket av området. Ett klarläggande av exakt placering av vindkraftverken vore önskvärt.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län anser att verksamheten inte kan tillåtas. Detta eftersom länsstyrelsen bedömer att den planerade verksamheten skulle strida mot 4 § artskyddsförordningen (2007:845) avseende kungsörn, och att en prövning av dispens från 4 § artskyddsförordningen med stöd av 14 § artskyddsförordningen inte skulle beviljas.

Det är ett flertal faktorer som leder fram till en helhetsbedömning och detta ställningstagande från länsstyrelsens sida. Länsstyrelsen utvecklar nedan de faktorer som ligger bakom bedömningen.

Utförda inventeringar

Bolaget har genom bl.a. Enetjärn Natur AB (Enetjärn) genomfört ett flertal inventeringar av kungsörn i och omkring utredningsområdet. Det har under en relativt lång period diskuterats huruvida området är lämpligt sett från kungsörnssynpunkt eller inte och olika aspekter har belysts.

Länsstyrelsen anser att de inventeringar som genomförts av Enetjärn är utförda enligt gängse metodik. Utöver Enetjärns inventeringar finns inventeringsresultat från den regionala Kungsörnsgruppen som visar på delvis andra resultat och där det dras andra slutsatser. Länsstyrelsens bedömning utifrån alla tillgängliga inventeringsuppgifter skiljer sig från Enetjärns slutsatser om revirens kärnområden och utbredning.

Bolaget har i tidigare yttranden i ärendet menat att de utförda inventeringarna visat att det inte är sannolikt att kungsörn eller andra fågelarter kommer att avsiktligt störas. Länsstyrelsen menar dock att en störning till följd av en vindkraftpark i ett område där det finns kända förekomster av skyddade fågelarter är att störa avsiktligt, även om aktiviteten i sig inte har till syfte att störa kungsörn. Detta i enlighet med den definition av "avsiktligt" som finns med i Handbok för artskyddsförordningen del 1 (Naturvårdsverket 2009).

Påverkan på revir

Angående det revir som ligger längst norrut (tidigare benämnt revir A) är länsstyrelsen samstämmig med Enetjärn om revirets läge och en eventuell vindkraftparks direkta påverkan på detta revir.

Vad gäller reviret som ligger söder om revir A (tidigare benämnt revir D) menar Enetjärn att reviret inte längre finns (baserat på inventering 2018) och stödjer sin senaste slutsats om områdets lämplighet på detta och bortser därmed från tidigare års observationer i det området. Inventeringar utförda av Kungsörnsgruppen visar dock på att det finns ett aktivt revir i området. Länsstyrelsen anser att hänsyn bör tas till revir D. Det finns delade meningar om dess nuvarande förekomst, men utifrån tidigare inventeringsresultat kan det konstateras att området är lämpligt som kungsörnsrevir och därmed är av vikt för den regionala populationens fortsatta utveckling.

Vad gäller de två revir som ligger i södra delen av den tänkta vindkraftparken hävdar Enetjärn att örnarnas revir inte går in i delar av utredningsområdet. Länsstyrelsen menar dock att örnarna i de sydliga reviren (revir A och B) använder delar av utredningsområdet och därmed riskerar att påverkas av eventuella framtida vindkraftverk. Länsstyrelsen anser att Enetjärns inventeringar till viss del stödjer detta samt att Kungsörnsgruppens inventeringar visar på detta.

Inventeringsresultat och slutsatser från Kungsörnsgruppen visar på att de tre reviren (B, C och D) möts i parken, vilket även Enetjärns inventeringar stödjer. Det har i flera av Enetjärns inventeringsrapporter dragits slutsatsen att den planerade vindkraftsanläggningen ligger i ett gränsområde mellan tre kungsörnsrevir. Revirhävande mellan reviren kan därmed sannolikt hamna inom utredningsområdet

Regional påverkan och kumulativa effekter

Området väster om Ljusdal är det område i länet som hyser högst täthet av kungsörn och där en stor andel av länets häckande kungsörnar finns. Inom 30 km från utredningsområdet finns tio av de 25 besatta revir som återfanns i Gävleborg 2018 (Kungsörnen 2018). Länsstyrelsen anser därför att det är ett område som är av stor vikt för kungsörn som art ur ett regionalt perspektiv. Länsstyrelsen har inte några tydliga indikationer på att de aktuella reviren har en utmärkande hög produktivitet, men eftersom området är av sådan stor betydelse för länets kungsörnspopulation anser länsstyrelsen att dessa örnrevir är särskilt skyddsvärda.

Vad gäller kumulativ påverkan är vindkraftpark Högkølen under uppförande öster om utredningsområdet. Denna park ligger i gränsen till revir C, som ligger sydost vid Hemberget. Utöver detta finns tillstånd till eller utreds vindkraft-

parker som berör ett flertal av de tio revir som ligger i närheten av det nu aktuella utredningsområdet. Länsstyrelsen bedömer att nuvarande vindkrafts-etableringar tillsammans med tidigare tillståndsgivna innebär för stor påverkan i ett regionalt perspektiv.

Boplatser och skyddsvärda miljöer

Stort fokus läggs i Enetjärns resonemang på att inga boplatser finns inom de rekommenderade tre kilometer från närmaste vindkraftverk. Detta baseras på den boplatssinventering som genomfördes under 2018, tidigare kännedom om boplatser samt deras slutsats om att revir D inte längre existerar. Länsstyrelsen anser att den boplatssinventering som genomförts inte är tillräckligt omfattande för att dra de slutsatserna. Detta då kungsörnars boplatser ofta är svåra att återfinna samt att beteendet med alternativbon komplicerar och försvårar arbetet med boplatssinventering. Vidare visar Kungsörnsgruppens inventeringar att det fortfarande finns ett aktivt revir D.

Då länsstyrelsen anser att det är troligt att ett revir finns i norra delen av utredningsområdet är även sannolikheten stor att det finns ett eller flera bon (alternativbon) i området. Inte heller ur detta perspektiv är platsen med nuvarande kunskap lämplig.

Utöver detta anser länsstyrelsen att fokus inte enbart ska ligga på förekomst/placering av bo. Det behövs även tas hänsyn till miljöer där kungsörnar spenderar mer tid. Som tagits upp i tidigare yttrande från länsstyrelsen bör en total skyddszon om två till tre kilometer från boplatser kombineras med generella skyddszoner som omfattar specifika miljöer där kungsörnar spenderar mer tid. Det gäller områden som är extra värdefulla för kungsörn samt områden där kungsörnsförekomsten är extra tät, vilket länsstyrelsen anser är fallet i detta ärende (se ovan om regional betydelse).

I dessa skyddszoner bör exploatering i form av vindkraft undvikas helt. Området där sådana skyddszoner bör upprättas ska motsvara örnarnas hemområde, vilket är ett område motsvarande en cirkel med radien sex kilometer från kända boplatser. Inom det större området kan då vindkraftbyggen tillåtas i miljöer som *inte* föredras av kungsörnar (Rydell m.fl. 2017). I Enetjärns rapport (2018-04-10) skriver de att inga sådana specifika miljöer finns inom sex kilometer från känd boplatser. Länsstyrelsen menar dock att tidigare inventeringar (Enetjärn och Kungsörnsgruppen) visar att örnarna i reviren söder om utredningsområdet använder delar av utredningsområdet.

Slutsats och sammanfattning

I stort anser länsstyrelsen att platsen, sett från kungsörnssynpunkt, är olämplig. Detta med anledning av att:

- Det går inte att utesluta boplats/alternativbon inom revir D.
- Länsstyrelsen anser att hela utredningsområdet är av betydelse som livsmiljö för kungsörn (Revir B, C och D).
- Länsstyrelsen anser att utredningsområdet är av stor vikt för kungsörnspopulationen ur ett regionalt perspektiv.

Övrigt

Skillnaden mot yttrandet den 2 oktober 2014 i vilket länsstyrelsen ansåg att verksamheten var tillåtlig är ett ökat kunskapsläge hos länsstyrelsen om områdets betydelse för specifika kungsörnsrevir och områdets betydelse för kungsörnspopulationen ur ett regionalt perspektiv. Vidare anser länsstyrelsen att det finns ny vägledning som stödjer denna bedömning (syntesrapport, Rydell m.fl. 2017).

Försvarsmakten har för närvarande inget att erinra mot uppförandet av de föreslagna vindkraftverken.

BirdLife Sverige och GLOF har en annan uppfattning än bolaget vad gäller slutsatser som kan dras utifrån genomförda inventeringar.

Kungsörn

Kungsörnen är den mest centrala arten för tillståndsförordningen. Den tillhör våra mest skyddsvärda arter, vilket på senare tid accentuerats av att antalet ungar per besatta revir minskar i såväl Sverige som Norge och Finland.

Bolaget hävdar att inventeringarna visat att vindkraftparken är tillåtlig, eftersom det inte finns någon känd boplats inom 3 km från de planerade vindkraftverken. Föreningarna vill därvid poängtera att artskyddsförordningen omfattar aktuella arterns fortplantningsområden, vilka inkluderar deras revir och alltså inte bara de exakta boplatserna med 3 km omkrets. Den inventering som utfördes under våren 2017, och som bolaget menar reder ut *"eventuella osäkerheter som kan anses föreligga kring Hembergets lämplighet för vindkraft"*, bekräftar i själva verket att den planerade vindkraftparken ingår i åtminstone två, antagligen tre, olika kungsörnsrevir. Trots ett relativt litet undersökningsmaterial förefaller området användas flitigt av örnarna.

I den av bolaget presenterade rapporten skriver konsulten: *"Då det adulta kungsörnspar som sågs i "revir D" under 2017 endast observerats under en säsong (2017), trots inventeringar under ett flertal tidigare år, och örnparet i revir C nu hävdar sitt revir i området, är vår bedömning att det kungsörnspar som sågs under 2017 befunnit sig i området tillfälligt och att revir D inte är ett aktivt revir med regelbundet förekommande örnpär. Det är därmed också högst osäkert om det finns ett kungsörnsbo i området, vilket skulle förklara varför inget bo hittades vid*

eftersök under sommaren 2017. Lokala kungsörnsinventerare har emellertid observerat paret i revir D även innan 2017 och det bör poängteras att bolagets inventering förefaller ha fokuserat på revir A och B. Man har fortfarande inte eftersökt några bon på östra delen av Fagerroskölen, likväl som spaningar på östra sidan saknas. Då örnarna i revir A enligt inventeringen rör sig ner till vägen förefaller det högst rimligt att revir D har sin huvudutbredning även söder om vägen. Fagerroskölen är fortsatt en mycket attraktiv livsmiljö för kungsörn och vore mycket passande för att utgöra kärnan i ett kungsörnsrevir. Vindkraftpark Hemberget är därmed olämplig eftersom den försvårar möjligheterna att den regionala kungsörnspopulationen ska bibehållas.

Vindkraftpark Högkølen, ca 6–7 km öster om Hemberget, är nu byggd och aktualiserar frågan om kumulativa effekter. Ytterligare ett flertal olika vindkraftsprojekt finns inom 30 km från Hemberget. Vindkraftparkerna kommer att uppta en ansevärd yta av regionen och kan därmed utgöra betydande delar av kungsörnarnas revir. Tänkbara påföljder är antingen att kungsörnar omkommer eller att deras jaktutbyte minskar (p.g.a. habitatförändring eller att de inte jagar nära vindkraftverken), så att ett eller flera revir inte längre kan upprätthållas.

Länsstyrelsen har tidigare uttryckligen efterfrågat *"hur driftsatta och tillståndsgivna verksamheter påverkar populationen totalt sett i ett regionalt perspektiv. Parametrar att utreda kan t.ex. vara förlust av habitat på regional skala. Vi föreslår att ett cirkulärt område med en radie om 50 km från centrum av ansökningsområdet används vid bedömningar av kumulativa effekter."* Ett sannolikt scenario är att kungsörnar väster om Högkølen trycks närmare vindkraftpark Hemberget. Hur som helst kvarstår frågan att utreda.

Orre och tjäder

Vindkraftverk har visats utgöra en negativ effekt på spelplatser för orre genom att spelplatserna har flyttats längre ifrån vindkraftverk eller helt enkelt försvunnit. I en studie flyttade fyra lekar, som före vindkraftparkens uppförande låg närmare än 500 m från en blivande verksplats, längre bort från vindkraftverken. Medianavståndet från verksplats till spelplats var 250 m före byggnationen och 803 m efter uppförandet. En annan undersökning visade att en sedan länge etablerad lek med som mest 12 spelande tuppar helt försvunnit fem år efter att vindkraftparken anlagts, trots att tupparna spelade för fullt när byggnationen inleddes bara något hundratal meter därifrån. Inget tillskott av tuppar skedde på omgivande lekar.

BirdLife och GLOF anser, delvis med anledning av ovanstående, att vindkraftverk generellt inte ska placeras närmare än 1 km från betydelsefulla spelplatser för såväl orre som tjäder. Föreslagna skyddsområden enligt den av bolaget presenterade rapporten om förekomst av orre och tjäder omfattar 500 m

skyddszon. Detta bör vara ett minimikrav, i synnerhet om det förekommer lämpliga livsmiljöer för respektive art inom respektive zon. Vidare bör inga anläggningsarbeten få utföras inom 500 meter från spelplats under perioden 1 april – 15 maj, då störningsrisken bedöms vara störst. Viktigt att poängtera är att skyddszonen bör beräknas från kanten av det som betraktas som spelplats. Är orrspelsmyren tillräckligt stor kan annars arbete utföras eller vindkraftverk placeras i direkt anslutning till myren, vilket vore orimligt. Även tjäderspelplatser kan vara 200 – 300 meter i diameter och även då måste skyddszonen givetvis räknas från kanten.

Sökandens bemötande av yttranden

Enligt 2 kap 6 § miljöbalken ska för en verksamhet som tar i anspråk ett mark- eller vattenområde väljas en plats som är lämplig med hänsyn till att ändamålet ska kunna uppnås med minsta intrång och olägenhet för människors hälsa och miljön. Frågor om en miljöfarlig verksamhets påverkan på bl.a. fågellivet ska ingå i lokaliseringsbedömningen och i bedömningen av nödvändiga försiktighetsmått och skyddsåtgärder enligt 2 kap 3 § miljöbalken.

Mark- och miljööverdomstolen har i ett antal avgöranden uttalat att artskyddsförordningen kan ses som en precisering av vad som kan följa av de allmänna hänsynsreglerna i detta hänseende. En bedömning av hur de skyddade arterna påverkas utifrån fridlysningsbestämmelserna i artskyddsförordningen blir då en del av lokaliseringsprövningen.

Av den fågelutredning med kompletteringar som bolaget har gett in torde framgå att vindkraftverken bör kunna uppföras utan att skada fågellivet påtagligt. Utredningen får anses visa att det inte med hänsyn till fågelintresset finns något absolut hinder mot den valda lokaliseringen. Inte heller med avseende på buller och skuggning torde hinder möta mot etableringen.

Länsstyrelsen

Tillåtlighet

Länsstyrelsen anser att verksamheten inte kan tillåtas. Detta eftersom länsstyrelsen bedömer att den planerade verksamheten skulle strida mot 4 § artskyddsförordningen avseende kungsörn och att en prövning av dispens från artskyddsförordningen inte skulle beviljas.

Frågan om uppförande av vindkraftverk kan utgöra ett avsiktligt dödande eller störande av fågellivet enligt artskyddsförordningen har prövats av Mark- och miljööverdomstolen i bl.a. rättsfallet MÖD 2014:47.

I domskälen uttalade Mark- och miljööverdomstolen följande i denna del:

”Mark- och miljödomstolen har bedömt att driften av de planerade vindkraftverken skulle utgöra ett avsiktligt dödande av vilda fåglar och att verksamheten skulle skada fortplantningsområden i sådan grad att hinder mot tillstånd föreligger redan på denna grund. Bolaget har anfört att vindkraftverken ska uppföras i ett område som i sig inte är särskilt fågelrikt samt att mark- och miljödomstolens slutsats att den sökta verksamheten innebär ett avsiktligt dödande av fåglar är felaktig. Den första frågan i målet är därför om etableringen av fyra vindkraftverk inom det aktuella området strider mot 4 § artskyddsförordningen (2007:845) på det sätt mark- och miljödomstolen funnit.

Artskyddsförordningen har sin grund i artikel 12 i Rådets direktiv 92/43/EEG av den 21 maj 1992 om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter (art- och habitatdirektivet) samt i artikel 5 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/147/EG av den 30 november 2009 om bevarande av vilda fåglar (fågeldirektivet).

I 4 § artskyddsförordningen föreskrivs i fråga om vilda fåglar bl.a. att det är förbjudet att avsiktligt fånga eller döda djur (p. 1) och att avsiktligt störa djur, särskilt under djurens parnings-, uppfödning-, övervintrings- och flyttperioder (p. 2).

När det gäller tolkningen av begreppet avsiktligt kan följande anföras: Bestämmelserna i artskyddsförordningen genomför bestämmelser i fågeldirektivet och art- och habitatdirektivet, som i relevanta delar är likalydande. Begreppet avsiktligt har när det gäller art- och habitatdirektivet tolkats av EU-domstolen i två fall (domstolens domar den 30 januari 2002 i mål C-103/00 och den 18 maj 2006 i mål C 221/04). I det senare av dessa fall, C-221/04, som gällde utplacering av snaror för rävjakt i områden där den skyddade arten utter uppgavs förekomma, uttalar domstolen bl.a. följande.

Det finns i övrigt anledning att erinra om att domstolen har ansett att det är att avsiktligt störa, i den mening som avses i artikel 12.1 b i direktivet, att trots varningar köra moped på en strand på vilken den skyddade havssköldpaddan har byggt bon och att låta trampbåt och småbåt förekomma inom berörda stränders havsområde [...]. (P. 70)

För att kravet på avsiktlighet i artikel 12.1 a i direktivet skall anses uppfyllt krävs att personen i fråga har velat fånga eller döda ett exemplar av en skyddad djurart, eller åtminstone godtagit risken för en sådan fångst eller ett sådant dödande. (P 71)

Det framgår emellertid att det omtvistade tillståndet avser rävjakt. Följaktligen är inte avsikten med tillståndet i sig att tillåta fångst av utter. (P 72)

Dessutom erinrar domstolen om att förekomsten av utter i det berörda området inte formellt har fastställts, vilket innebär att det inte heller är bevisat att de

spanska myndigheterna, genom att utfärda det omtvistade tillståndet för rävjakt, var medvetna om att de därigenom riskerade att utsätta uttern för fara. (P 73)

EU-kommissionens dokument "Vägledning om strikt skydd för djurarter av intresse för gemenskapen i enlighet med rådets direktiv 92/43/EEG om bevarande av livsmiljöer" (slutlig version, februari 2007) har också betydelse för tolkningen av begreppet. Kommissionen uttalar där bl.a. följande (s. 35).

Utgående från det synsätt som domstolen tillämpat i målen C-103/00 och C-221/04 skulle följande definition kunna framläggas: "Avsiktliga" gärningar är gärningar som utförs av en person som vet, i ljuset av gällande lagstiftning för den aktuella arten, och den allmänna information som riktats till allmänheten, att hans gärning sannolikt kommer att orsaka skada för en djurart, men strävar efter att åstadkomma denna skada, eller åtminstone medvetet accepterar det förutsägbara resultatet av gärningen. Med andra ord är det inte bara en person som faktiskt strävar efter att fånga eller döda ett exemplar av en djurart som begår ett brott: ett brott begås också av en person som kanske inte avser att fånga eller döda ett exemplar av en skyddad art, men som är tillräckligt informerad och medveten om de sannolika följderna av hans gärning, och trots detta genomför denna, så att exemplar fångas eller dödas (t.ex. som en oönskad men accepterad sideeffekt), med uppenbar likgiltighet för kända förbud (villkorligt uppsåt). Det är självklart att ovarsamhet inte täcks av begreppet "avsiktligt". 3 (4)

Mark- och miljödomstolen har i sina domskäl hänvisat till Naturvårdsverkets handbok för artskyddsförordningen 2009:2 del 1. Handboken synes i stor utsträckning bygga på EU-kommissionens vägledningsdokument. Den har dock endast en rådgivande funktion och kan inte tillmätas någon självständig betydelse för hur begreppet avsiktligt ska tolkas.

Risken för fågelkollisioner i det aktuella området kan med ledning av tillgängligt material bedömas vara relativt begränsad. Det står helt klart att bolagets avsikt med vindkraftsetableringen inte är att döda eller störa fågellivet. Inte heller finns det någon som helst grund för att tro att bolaget med uppenbar likgiltighet för artskyddsförordningens förbud avser att uppföra vindkraftverken. En etablering av vindkraftverken kan därför inte anses i sig stå i strid med bestämmelserna i 4 § artskyddsförordningen.

Mark- och miljödomstolens slutsats att ansökan ska avslås redan på grund av att verksamheten skulle utgöra ett avsiktligt dödande av fåglar är således inte riktig".

Enligt bolagets uppfattning torde det vara uppenbart att bolagets avsikt inte är att döda eller störa fågellivet.

En etablering av vindkraftparken kan därför inte anses i sig stå i strid med bestämmelserna i 4 § artskyddsförordningen. Länsstyrelsens slutsats att ansökan

ska avslås redan på grund av att verksamheten skulle utgöra ett avsiktligt dödande av fåglar är därför inte riktig.

Beträffande övriga synpunkter från länsstyrelsen hänvisar bolaget till av Ecogain AB (tidigare Enetjärn Natur AB) upprättade yttrande, se nedan.

Utförda inventeringar

1. Citat Lst: *"Länsstyrelsen anser att de inventeringar som genomförts av Enetjärn är utförda enligt gängse metodik. Utöver Enetjärns inventeringar finns inventeringsresultat från den regionala Kungsörnsgruppen som visar på delvis andra resultat och där det dras andra slutsatser. Länsstyrelsens bedömning utifrån alla tillgängliga inventeringsuppgifter skiljer sig från Enetjärns slutsatser om revirens kärnområden och utbredning."*

1. Ecogain: Ecogain är mycket mån om att allt tillgängligt underlagsdata tas fram och beaktas i våra utredningar. Vi har därför inför och under samtliga våra inventeringar av kungsörn vid Hemberget haft nära kontakt med den lokala kungsörnsgruppen, representerad av Stig Norell (Järvsö), för att ta del av deras kunskap om förekomst, revir och häckningsplatser av kungsörn vid Hemberget.

Det som framkommit vid kontakter med kungsörnsgruppen är att de då och då sett kungsörnar i norra utredningsområdet, t.ex. 2011 (Enetjärn Natur 2013) och 2014 (Enetjärn Natur 2014). Vi har inte fått ta del av några uppgifter som visar att utredningsområdet berör något kärnområde för kungsörn eller att det skulle finnas någon häckningsplats inom 2–3 km från utredningsområdet.

Kungsörnsgruppen har inte enligt våra uppgifter gjort några noggranna inventeringar i området. De har istället sagt att de överlåter det till oss på Ecogain och att de har förtroende för att vi gör ett bra inventeringsarbete (Stig Norell, muntl 2017).

Har länsstyrelsen fått ta del av nya uppgifter från kungsörnsgruppen sedan 2014, som skiljer sig från Ecogains/Enetjärn Naturs inventeringar 2013, 2014, 2017 och 2018 är det viktigt att dessa delges. Vad vi förstår så har länsstyrelsen dock inte tagit del av några sådana uppgifter. Det är därför förvånande att länsstyrelsen nu gör en annan bedömning än de gjorde i sitt yttrande 2014, särskilt med tanke på de kompletterande inventeringarna som gjorts 2017 och 2018 som vi anser stärker tidigare bedömningar om att det inte häckar kungsörn vid Fagerroskölen.

Påverkan på revir

2. Citat Lst: *"Vad gäller reviret som ligger söder om revir A (tidigare benämnt revir D) menar Enetjärn att reviret inte längre finns (baserat på inventering 2018) och stödjer sin senaste slutsats om områdets lämplighet på detta och bortser därmed från tidigare års observationer i det området. Inventeringar utförda av Kungsörnsgruppen visar dock på att det finns ett aktivt revir i området."*

Länsstyrelsen anser att hänsyn bör tas till revir D. Det finns delade meningar om dess nuvarande förekomst, men utifrån tidigare inventeringsresultat kan det konstateras att området är lämpligt som kungsörnsrevir och därmed är av vikt för den regionala populationens fortsatta utveckling."

2. Ecogain: Vad länsstyrelsen inte nämner i sitt yttrande, och vilket Ecogain har varit mycket tydliga med efter fyra års inventeringar med god uppsikt över norra Hemberget och området norr därom, är att oavsett om det varit ett eller två örnpär som observerats norr om utredningsområdet så har örnarna endast i undantagsfall rört sig söder om landsväg 310, och ännu mer sällan inom utredningsområdet för vindkraft. Av totalt ca 70 observationer av kungsörn/ar under inventeringarna 2017 och 2018 gjordes endast tre inne i utredningsområdet för vindkraft, och vid samtliga tre tillfällen bedömdes det röra sig om örnar från revir B, sydväst om Hemberget och inte örnar från revir A eller D, norr om Hemberget (Enetjärn Natur 2017, 2018). Med det inte sagt att örnar från paret/paren norr om utredningsområdet då och då kan röra sig inom utredningsområdet. Så skedde till exempel under inventeringen 2013 då ett örnpär under två olika inventeringsdagar uppehöll sig på Fagerroskölens västsluttning för att sedan röra sig tillbaka norrut. Detta var dock ett enstaka tillfälle, och det finns inga indikationer om att området skulle ingå i något örnpärs kärnområde, vilket visats vid inventeringarna 2014, 2017 och 2018. Inga observationer av adulta örnar från örnparet/en i norr (A och D) har sedan 2013 observerats i utredningsområdet vid Enetjärns inventeringar (Enetjärn Natur 2014, 2017 och 2018). Skulle delar av norra utredningsområdet ingå i något örnpärs kärnområde, och inte enbart i närheten av en revirgräns, skulle detta ha framgått vid de senare tre årens inventeringar.

Länsstyrelsen menar att hänsyn bör tas till revir D. Ecogain har svårt att se hur det stämmer med gängse praxis för hänsyn till kungsörn av följande anledningar:

- Utredningsområdet inte ingår i örnpärets kärnområde,
- Det finns ingen känd eller sannolik boplats inom 2-3 km från utredningsområdet,
- Örnparet ses mycket sällan röra sig inom eller i närheten av utredningsområdet,

Ecogain delar inte länsstyrelsens bedömning om att utredningsområdet skulle vara mer lämpligt för ett kungsörnsrevir jämfört med landskapet i övrigt. Såväl under 2017 (då ett örnpär i revir D kunde konstateras) som under 2014 (då det inte gick att bekräfta om de adulta örnarna i norr kom från ett eller två revir) valde örnarna att jaga, vila och spelflyga i andra områden norr om utredningsområdet, och inte vid Hemberget (Enetjärn Natur 2014, 2017, 2018).

3. Citat Lst: *"Vad gäller de två revir som ligger i södra delen av den tänkta vindkraftparken hävdar Enetjärn att örnarnas revir inte går in i delar av utredningsområdet. Länsstyrelsen menar dock att örnarna i de sydliga reviren (revir A och B) använder delar av utredningsområdet och därmed riskerar att påverkas av tre eventuella framtida vindkraftverk. Länsstyrelsen anser att Enetjärns inventeringar till viss del stödjer detta samt att Kungsörnsgruppens inventeringar visar på detta."*

3. Ecogain: Ecogain utgår från det senaste vetenskapliga underlaget vid bedömning av storleken på örnars revir och risker för påverkan och balanserar det mot observationer gjorda i fält samt kända eller bedömda häckningsplatser för respektive örnpar. Till skillnad från länsstyrelsen bedömer vi det inte relevant att endast konstatera att örnar kan använda ett område och därför riskera att påverkas av vindkraft. Det viktiga att utreda, vilket gjorts under ett flertal års inventeringar, är hur mycket örnarna använder området och till vad, och sedan utifrån det göra bedömningar kring risker. Precis som författarna i Vindval (2017) konstaterar är syftet med skyddszoner inte att täcka in hela det område ett örnpar rör sig över. Istället handlar det om att välja ett skyddsavstånd som utgör en rimlig kompromiss mellan risknivå för örnarna och vindkraftsintresset (Rydell m.fl. 2017).

Enligt de senaste studierna med sändarförsedda kungsörnar, inom ramen för projekt Vindval, har man räknat ut att en kungsörns kärnområde (50% av aktiviteten under häckningsperioden) är 1,3 till 3,1 km från boplaten och dess hemområde (95% av aktiviteten under häckningsperioden) är 3,1 till 5,6 km från boplaten.

Häckningsplatsen inom revir C bedöms ligga ca 5-7 km från Hembergets utredningsområde. Örnarna i reviret kommer säkert vid någon tidpunkt att befinna sig inom eller i närheten av vindparkerna under häckningsperioden, men med tanke på avstånden och storleken på kungsörnars hemområden (se ovan), bedöms det inte ske mer än i undantagsfall.

Vad gäller revir B är vår bedömning att utredningsområdet ligger i örnparets revir och hemområde, men inte i dess kärnområde, d.v.s. det område där örnarna i första hand befinner sig, och som i första hand brukar ligga till grund för rekommendationer om skyddsavstånd. Vi anser att vi har gott stöd för det genom de utredningar som gjorts under 2013-2018.

4. Citat Lst: *"Inventeringsresultat och slutsatser från Kungsörnsgruppen visar på att de tre reviren (B, C och D) möts i parken, vilket även Enetjärns inventeringar stödjer."*

"Det har i flera av Enetjärns inventeringsrapporter dragits slutsatsen att den planerade vindkraftsanläggningen ligger i ett gränsområde mellan tre

kungsörnsrevir. Revirhävande mellan reviren kan därmed sannolikt hamna inom utredningsområdet.”

4. Ecogain: Ecogain håller med om att revirmarkeringar kan komma att ske vid Hemberget. Stora delar av Norrlands inland är täckt av örnrevir som går in i varandra och där örnarna hävdar sina revir genom att visa upp sig för örnar i närliggande revir, spelflyga eller genom att jaga bort inkräktande örnar. Detta kan ske såväl i utkanten som längre in i reviret. Våra resultat under spelflyktsperioden 2013, 2014, 2017 och 2018 visar att revirmarkeringar sällan sker inom utredningsområdet för vindkraft.

Regional påverkan och kumulativa effekter

5. Citat Lst: *”Området väster om Ljusdal är det område i länet som hyser högst täthet av kungsörn och där en stor andel av länets häckande kungsörnar finns. Inom 30 km från utredningsområdet finns tio av de 25 besatta revir som återfanns i Gävleborg 2018 (Kungsörnen 2018). Länsstyrelsen anser därför att det är ett område som är av stor vikt för kungsörnen som art ur ett regionalt perspektiv. Länsstyrelsen har inte några tydliga indikationer på att de aktuella reviren har en utmärkande hög produktivitet, men eftersom området är av sådan stor betydelse för länets kungsörnspopulation anser länsstyrelsen att dessa örnrevir är särskilt skyddsvärda.”*

5. Ecogain: Det är naturligt att kungsörnspopulationen är större ju längre inåt landet man kommer i ett kustlän, då kungsörn inte häckar nära kusterna till skillnad från havsörn. Vi håller med om att det finns fördelar med att nyttja historisk kunskap om häckningsplatser och ungproduktivitet till att fokusera skyddsarbetet kring väl etablerade revir med stabila häckningsplatser och hög produktivitet av ungar. Ecogain har dock svårt att tro att länsstyrelsen anser att all vindkraftsverksamhet ska förbjudas i västra halvan av länet på grund av att kungsörnspopulationen där är tätare än vid kusten. I så fall hade det inte funnits något behov av att utföra alla de fältinventeringar som utförts i området under projektets gång. Ecogain är av den uppfattningen att ju mer kunskap det finns om örnarnas revir, i form av häckningsplatser, kärnområden och huvudsakliga flygrörelser, desto större möjligheter finns till att anpassa skyddsarbetet mer i detalj, och lättare kunna bedöma risker. Det är så man kan uppnå en kompromiss mellan risknivån för örnarna och intresset för vindkraft. Vi bedömer att det idag finns tillräckligt underlag för att kunna bedöma risker för påverkan av kungsörn, såväl utifrån förekommande häckningsplatser som aktuella kärnområden för kungsörnarna i förekommande revir, och bedömer att det inte finns skäl att frångå rekommendationerna i Vindval på 2–3 km från boplatser samt ytterligare särskilt attraktiva områden inom örnarnas hemområden, ca 5-6 km från häckningsplatserna (Rydell m.fl. 2017). Det finns inga särskilt markerade terrängformer i landskapet på Fagerroskölen eller i dess närområde som skulle

göra Fagerroskölen mer attraktivt för kungsörn än omkringliggande höjdområden i landskapet, bl.a. finns inga sydbanter och förhållandevis lite äldre skog. Detta tillsammans med det faktum att örnarna väldigt sällan ses röra sig inom utredningsområdet, medför att vi inte ser någon anledning till ytterligare stoppområden för vindkraft i utredningsområdet inom örnarnas hemområde på större avstånd än 3 km från örnarnas häckningsplatser.

6. Citat Lst: *"Vad gäller kumulativ påverkan är vindkraftpark Högkølen under uppförande öster om utredningsområdet. Denna park ligger i gränsen till revir C, som ligger sydost vid Hemberget. Utöver detta finns tillstånd till eller utreds vindkraftparker som berör ett flertal av de tio revir som ligger i närheten av det nu aktuella utredningsområdet. Länsstyrelsen bedömer att nuvarande vindkrafts-etableringar tillsammans med tidigare tillståndsgivna innebär för stor påverkan i ett regionalt perspektiv."*

6. Ecogain: Häckningsplatsen i revir C är inte känd men utifrån uppgifter från kungsörnsgruppen är häckningsplatsen belägen på ett avstånd av ca 5-7 km från Hembergets utredningsområde och ca 5-6 km från Högkølens vindpark. Vi bedömer, i enlighet med rekommendationerna i Rydell m.fl. (2017), att dessa avstånd är tillräckliga, och att riskerna för påverkan på det aktuella örnparet ska vara mycket små.

Boplatser och skyddsvärda miljöer

7. Citat Lst: *"Stort fokus läggs i Enetjärns resonemang på att inga boplatser finns inom de rekommenderade tre kilometer från närmaste vindkraftverk. Detta baseras på den boplat sinventering som genomfördes under 2018, tidigare kännedom om boplatser samt deras slutsats om att revir D inte längre existerar. Länsstyrelsen anser att den boplat sinventering som genomförts inte är tillräckligt omfattande för att dra de slutsatserna. Detta då kungsörnars boplatser ofta är svåra att återfinna samt att beteendet med alternativbon komplicerar och försvårar arbetet med boplat sinventering. Vidare visar Kungsörnsgruppens inventeringar att det fortfarande finns ett aktivt revir D."*

7. Ecogain: Bolagets slutsatser, baserade på bedömningar från Ecogain, bygger inte enbart på avstånden till kända häckningsplatser, utan till stor del även på det faktum att de lokalt häckande kungsörnarna väldigt sällan observerats flyga inom utredningsområdet (se ovan). Ecogains håller med om att det är svårt att lokalisera örnbon. Vi har i första hand sökt i de områden vid Storkølen, Roskølen och Krogberget, norr och nordost om utredningsområdet, där det 2017 var störst indikationer på att det örnpar (D) som sågs norr om Hemberget, och inte bedömdes vara paret vid Degerkølen (A) skulle kunna häcka. Vi har dock även sökt i de två områdena på Fagerroskølen där det fortfarande finns potentiella boträd, och där enstaka observationer gjorts under åren. Vi har dock under de

senaste tre inventeringarna, 2014, 2017 och 2018, inte haft några indikationer på att något örnpär skulle häcka i detta område, trots mycket bra överblick, varför vi inte bedömer att det finns skäl till ytterligare bosök.

8. Citat Lst: *"Då länsstyrelsen anser att det är troligt att ett revir finns i norra delen av utredningsområdet är även sannolikheten stor att det finns ett eller flera bon (alternativbon) i området. Inte heller ur detta perspektiv är platsen med nuvarande kunskap lämplig."*

8. Ecogain: Ecogains inventeringar visar tydligt att det inte finns några skäl att tro att det skulle finnas någon häckningsplats vid Fagerroskölen eller någon annanstans inom utredningsområdet. Vi anser att det är anmärkningsvärt att Lst kan dra den slutsatsen om de läst våra inventeringsrapporter, och vi har svårt att tro, efter många års kontakter med kungsörnsgruppen, att de skulle ha gjort några observationer som skulle indikera detta utan att delge det för oss.

9. Citat Lst: *"Utöver detta anser länsstyrelsen att fokus inte enbart ska ligga på förekomst/placering av bo. Det behövs även tas hänsyn till miljöer där kungsörnar spenderar mer tid. Som tagits upp i tidigare yttrande från länsstyrelsen bör en total skyddszon om två till tre kilometer från boplats kombineras med generella skyddszoner som omfattar specifika miljöer där kungsörnar spenderar mer tid. Det gäller områden som är extra värdefulla för kungsörn samt områden där kungsörnsförekomsten är extra tät, vilket länsstyrelsen anser är fallet i detta ärende (se ovan om regional betydelse). I dessa skyddszoner bör exploatering i form av vindkraft undvikas helt. Området där sådana skyddszoner bör upprättas ska motsvara örnarnas hemområde, vilket är ett område motsvarande en cirkel med radien sex kilometer från kända boplatser. Inom det större området kan då vindkraftbyggen tillåtas i miljöer som inte föredras av kungsörnar (Rydell m.fl. 2017). I Enetjärns rapport (2018-04-10) skriver de att inga sådana specifika miljöer finns inom sex kilometer från känd boplats. Länsstyrelsen menar dock att tidigare inventeringar (Enetjärn och Kungsörnsgruppen) visar att örnarna i reviren söder om utredningsområdet använder delar av utredningsområdet."*

9. Ecogain: Våra inventeringar visar tydligt att det inte finns några särskilt attraktiva områden för kungsörn inom utredningsområdet där kungsörnar spenderar mer tid, eller där kungsörnsförekomsten är extra tät. Det är anmärkningsvärt att länsstyrelsen hävdar att våra inventeringar skulle visa detta. Att kungsörnar tillfälligtvis kan nyttja idag öppna hyggen för att födosöka är inte att likställa dessa hyggen som särskilt attraktiva områden som skulle kräva skyddsåtgärder enligt Vindvals syntesrapport. På sid 56 i syntesrapporten står *"Miljöer där kungsörnar spenderar mer tid och där man bör undvika att bygga vindkraft är särskilt branta bergsryggar, branter och sluttningar där uppvindar ofta bildas. I direkt anslutning till sådana bör inga vindkraftverk byggas inom den större zonen kring kända kungsörnsbon."*

**BirdLife Sverige – Gävleborgs Läns Ornitologiska Förening
(Kungsörnsgruppen)**

Bolaget hänvisar till vad som anförts ovan under länsstyrelsen samt till vad som tidigare har redovisats i ärendet. I tillägg anges följande.

BirdLifes och föreningens påståenden om förekomst av kungsörnsrevir i området grundas endast på observationer av "lokala kungsörnsinventerare". Uppgift om vilka dessa är eller när inventeringarna har utförts saknas helt. På vilken grund bolagets utredning från 2017 i själva verket skulle bekräfta att den planerade vindkraftparken ingår i åtminstone två, antagligen tre olika kungsörnsrevir anges inte heller.

Miljöprövningsdelegationens bedömning

Kommunalt tillstyrkande

Av 16 kap 4 § miljöbalken framgår att tillstånd till en anläggning för vindkraft endast får ges om kommunen där anläggningen är avsedd att uppföras tillstyrkt det. Ljusdals kommun har tillstyrkt ansökan och därmed kan en prövning av ansökt verksamhet göras.

Energipolitisk bakgrund

I syfte att klara klimatutmaningen och främja en hållbar och resurseffektiv energiförsörjning har riksdagen beslutat om nya mål för den svenska energipolitiken (prop. 2008/09:163). Här framgår bland annat att år 2020 ska andelen förnybar energi utgöra minst 50 % av den totala energianvändningen. En nationell planeringsram för vindkraft har också fastställts till motsvarande en årlig produktionskapacitet på 30 TWh år 2020. Utbyggnad av vindkraft är därmed en klart uttalad politisk målsättning och som sådan ett angeläget allmänt intresse, som även ligger i linje med miljöbalkens syfte att främja en hållbar utveckling (1 kap 1 § miljöbalken).

Enligt den ramöverenskommelse mellan Socialdemokraterna, Moderaterna, Miljöpartiet de gröna, Centerpartiet och Kristdemokraterna, som presenterades i juni 2016, har målet nu även satts till att Sverige år 2040 har 100 % förnybar elproduktion.

Miljökonsekvensbeskrivning

Miljöprövningsdelegationen konstaterar att sökanden har genomfört samråd och upprättat en miljökonsekvensbeskrivning enligt bestämmelserna i 6 kap miljöbalken och förordningen (1998:905) om miljökonsekvensbeskrivningar. Miljöprövningsdelegationen finner att inlämnad miljökonsekvensbeskrivning efter gjorda kompletteringar uppfyller kraven och kan godkännas.

Tillåtlighet

Val av plats

Aktuell vindpark är tänkt att förläggas utanför detaljplan och till största delen inom ett område som kommunen i sin översiktsplan pekat ut som lämplig för vindkraft. Inga bostadshus finns inom en kilometer från det tänkta etableringsområdets gränser. Förutom förekomst av kungsörn i närområdet finns inga natur- eller kulturvärden av särskild betydelse i området eller dess närhet. Vid Fagerroskölen finns dock ett bestånd av gammal grov uppvuxen skog. Av kartor ingivna i ärendet kan man utläsa att etableringsområdet är förlagt till en bergsrygg löpande i nord-sydlig riktning med flertalet branter åt olika väderstreck, bl a söderut. I området förekommer även ett antal andra fågelarter, men enligt miljöprövningsdelegationens bedömning kommer föreslagen park med de försiktighetsmått sökanden föreslagit inte i konflikt med dessas skydd enligt artskyddsförordningen.

Beträffande kungsörn konstaterar miljöprövningsdelegationen att utredningen beträffande denna art alltjämt visar på i stort samma förekomst som innan ärendet återförvisades till miljöprövningsdelegationen för fördjupad inventering. Det förekommer revir och kända boplatser norr, sydväst och sydöst om området. Samtliga ligger dock mer än tre kilometer från verksamhetsområdet och under de dagar inventering skett har det inte noterats överflygningar av området i någon större omfattning. Området förefaller ligga i gränsområdet mellan de kringliggande reviren. Vissa remissinstanser hävdar även att det finns ett ytterligare bo strax norr om parken, med detta har inte kunnat påträffas under inventeringarna.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län avstyrker numera etableringen och anser att en sådan skulle kräva dispens enligt artskyddsförordningen då örnförekomsten i närområdet är så stor att ett anläggande av parken måste betraktas som ett medvetet risktagande att jämföras med ett avsiktligt dödande av örnarna. De förväntade störningarna för traktens örnar kan heller inte undvikas med försiktighetsmått. Länsstyrelsen anger även att nordvästra delen av Ljusdals kommun där parken är tänkt att förläggas utgör ett kärnområde för kungsörnar längs norrlandskusten där etablering av vindkraft generellt ska undvikas. Inom tre mil från etableringsområdet häckar 10 av länets 25 kända örnpar. Med utgångspunkt i tidigare inventeringsresultat anser länsstyrelsen att området där parken är tänkt att förläggas är lämpligt som kungsörnsrevir och därmed av vikt för den regionala populationens fortsatta utveckling.

Miljöprövningsdelegationen gör följande bedömning

Vid val av lokalisering för en vindpark ska enligt 2 kap 6 § miljöbalken väljas en plats som är lämplig med hänsyn till att ändamålet ska kunna uppnås med

minsta intrång och olägenhet för miljön. Eftersom det är fråga om nyetablering av verksamhet ska även hushållningsbestämmelserna i 3 kap miljöbalken tillämpas, vilka innebär att mark ska användas på sådant sätt att det medför en från allmän synpunkt god hushållning.

På ett generellt plan kan det tyckas att lokaliseringen av en vindpark mitt mellan tre kända kungsörnsrevir är direkt olämplig utifrån nämnda bestämmelser. Dock har det i praxis utvecklats principer för att genom olika försiktighetsmått ändå möjliggöra en etablering i närheten av örnrevir. Bedömningen görs utifrån 2 kap 3 och 7 §§ miljöbalken sammanläst med 4 § artskyddsförordningen. Till ledning för bedömningen av vilka försiktighetsmått som måste krävas för att inte hamna i konflikt med artskyddsförordningen finns framförallt de s k syntesrapporter som tagits fram av forskningsprogrammet Vindval. Programmet är ett samarbete mellan Energimyndigheten och Naturvårdsverket i syfte att åstadkomma avvägda rekommendationer för hänsyn i samband med etablering av vindkraft. Vid tidpunkten för miljöprövningsdelegationens tidigare beslut i ärendet att ge tillstånd till aktuell park var kraven enligt praxis baserad på Vindvals rekommendationer att en skyddszon om 2-3 km lämnades till kända kungsörnsbon. Dock fanns även exempel i praxis på när denna rekommendation frångicks till förmån för strängare krav. Bland annat gällande områden av särskilt stor vikt för fågellivet.

Sedan tiden för miljöprövningsdelegationens beslut har dock uppfattningen om vilken hänsyn som bör tas till kungsörnar i samband med etablering av vindkraft till del förändrats. En utförlig redogörelse för detta finns i Vindvals uppdaterade syntesrapport från 2017 (Rapport 6740 s 53 ff) Utgångspunkten i rapporten är att ett utökat skydd behövs och frågan är snarare hur detta ska åstadkommas. Ett alternativ är att ställa högre krav på inventering och studera i detalj var örnarna uppehåller sig och skapa skyddszoner anpassade efter detta. Nackdelen med en sådan modell är dock att inventering sker under begränsad tid och det är inte säkert att örnarnas flygmönster är lika över året eller nästa år. Vindval är därför uttryckligt skeptisk till en sådan konstruktion. Länsstyrelserna i Västerbottens och Jämtlands län har även tagit fram strategier för vindkraftsetablering i respektive län. Dessa går till del ut på att revir rangordnas efter hur värdefulla de är utifrån kontinuitet och reproduktion och ges olika stora skyddszoner. De mest värdefulla reviren ges en skyddszon på 10 km. Samma avstånd gäller även för nyupptäckta revir under en inledande period om tre år när de studeras.

Slutsatsen i uppdateringen av syntesrapporten är att Vindval framgent rekommenderar samma primära skyddszon som tidigare om 2-3 km. Därutöver rekommenderas en sekundär skyddszon om 6 km från bo där vissa biotoper som är särskilt intressanta för örnarna undantas från etablering. Dessa biotoper är branta bergsryggar, branter och sluttningar där uppvindar ofta bildas, gärna åt

söder, samt bestånd med högre generella naturvärden t ex äldre uppvuxen lavrik skog. I rekommendationen anges att verk inte får byggas ”i direkt anslutning” till sådana områden. Vad detta innebär för avstånd i praktiken är oklart.

Miljöprövningsdelegationen har ingen heltäckande bild av hur uppdateringen av syntesrapporten tagits emot i praxis av domstolarna, men att den ska tjäna som utgångspunkt vid bedömningen är i vilket fall rimligt utifrån hur Vindvals rapporter tidigare använts.

Som angetts ovan framgår det av handlingarna i ärendet att det i vart fall vid Fagerroskölen förekommer äldre uppvuxen skog med högre naturvärden. BirdLife Sverige anser att Fagerroskölen är fortsatt en mycket attraktiv livsmiljö för kungsörn och vore mycket passande för att utgöra kärnan i ett kungsörnsrevir. Sökanden har även låtit utföra boplatinventering i anslutning till just Fagerroskölen, vilket talar för att området kan hysa lämpliga framtida boplatser. Därtill förekommer flertalet branter i området där uppvindar typiskt sett bildas. Vid tillämpning av Vindvals nya rekommendationer bedömer miljöprövningsdelegationen därför att flera av verken i parken hamnar inom den sekundära skyddszonen i nära anslutning till de biotoper som ska undvikas.

Därtill kommer att länsstyrelsen numera omvärderat traktens betydelse för kungsörnsstammen. Då denna numera ses som ett kärnområde för kungsörn av vikt för regionen är det som miljöprövningsdelegationen ser det även intressant att se vilket utfall en tillämpning av de strategier som tagits fram i Västerbotten och Jämtland skulle få i detta ärende. Rimligen skulle etablerade bon som tryggar föryngringen i kärnområdet (ex vis boet sydväst om etableringsområdet) åtnjuta en skyddszon om 10 km. Denna skulle i så fall omfatta hela den tänkta parken.

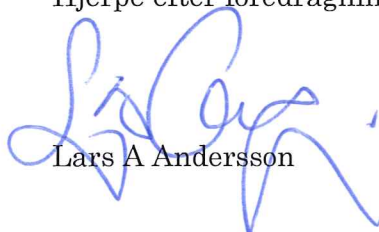
Mot denna bakgrund kan miljöprövningsdelegationen inte landa i en annan slutsats än att valt område inte är lämpligt för etablering vindkraft.

Ansökan ska därför avslås.

Hur man överklagar mm

Detta beslut kan överklagas, se bilaga 2.

Beslutet har fattats av ordförande Lars A Andersson och miljösakkundig Johan Hjerpe efter föredragning av Eva Staffansson, miljöhandläggare.

Lars A Andersson

Johan Hjerpe

Bilagor:

1. Karta över ansökningsområdet
2. Hur man överklagar till Mark- och miljödomstolen vid Nacka tingsrätt

Kopia till:

Ljusdals kommun, Kommunstyrelsen, kommun@ljusdal.se

Ljusdals kommun, Myndighetsnämnden, [miljo@ljusdal.se](mailto: miljo@ljusdal.se)

Ljusdals kommun, Plan- och byggenheten, kommun@ljusdal.se

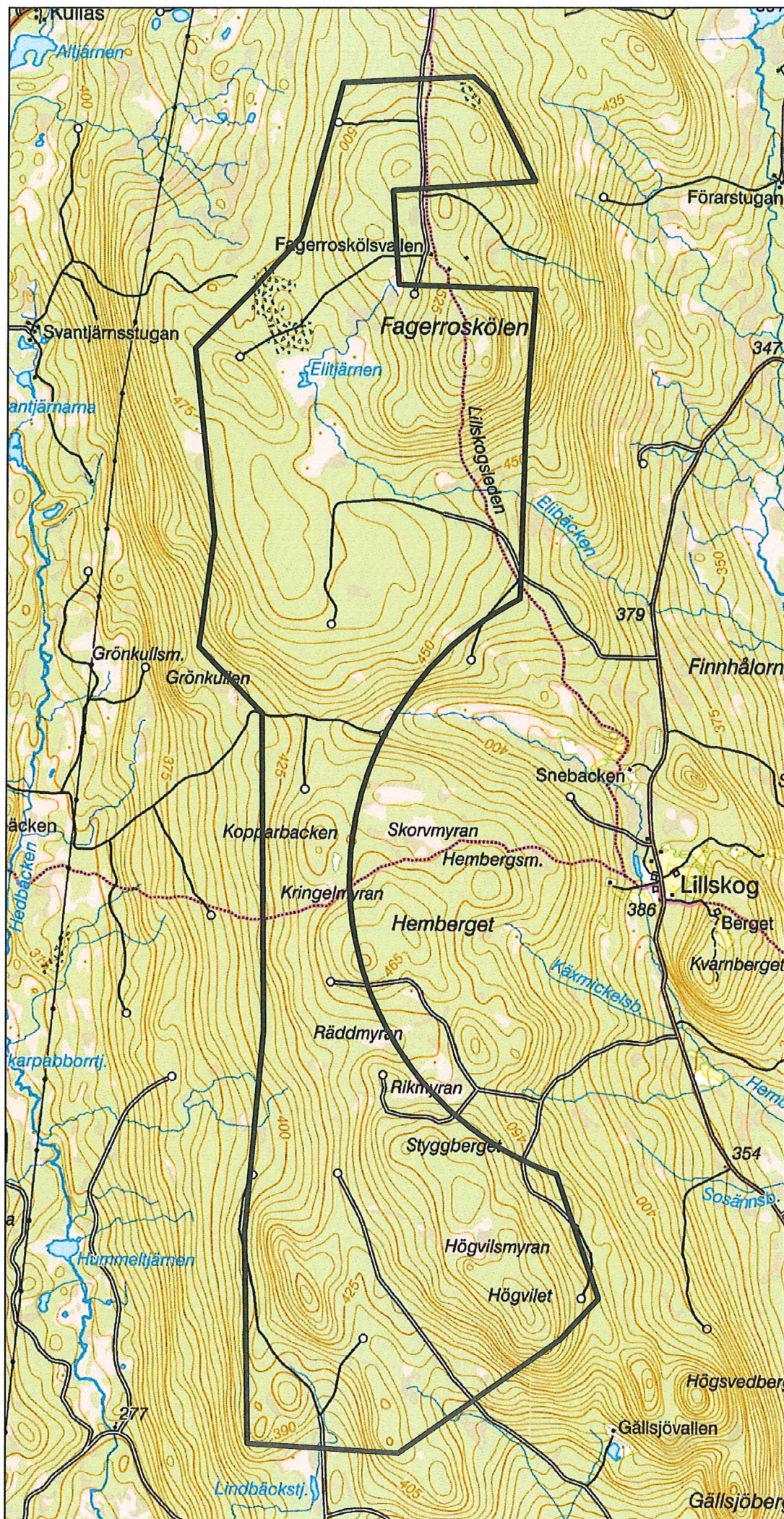
Länsstyrelsen i Gävleborgs län, gavleborg@lansstyrelsen.se

Naturvårdsverket, registrator@naturvardsverket.se

Försvarsmakten, fvsplan@mil.se

BirdLife, daniel.bengtsson@birdlife.se

Gävleborgs Ornitologiska Förening, calle.zetterlund@helsingenet.com

Hemberget, ansökningsområde

 Ansökningsområde

Kilometer
0 0.5 1 1.5

Hur man överklagar

MMD-02

Vill du att domen ska ändras i någon del kan du överklaga. Här får du veta hur det går till.

Överklaga skriftligt inom 3 veckor

Ditt överklagande ska ha kommit in till domstolen inom 3 veckor från domens datum. Sista datum för överklagande finns på sista sidan i domen.

Så här gör du

1. Skriv mark- och miljödomstolens namn och målnummer.
2. Förklara varför du tycker att domen ska ändras. Tala om vilken ändring du vill ha och varför du tycker att Mark- och miljööverdomstolen ska ta upp ditt överklagande (läs mer om prövningstillstånd längre ner).
3. Tala om vilka bevis du vill hänvisa till. Förklara vad du vill visa med varje bevis. Skicka med skriftliga bevis som inte redan finns i målet.
4. Lämna namn samt aktuella och fullständiga uppgifter om var domstolen kan nå dig: postadresser, e-postadresser och telefonnummer.

Om du har ett ombud, lämna också ombudets kontaktuppgifter.
5. Skriv under överklagandet själv eller låt ditt ombud göra det.
6. Skicka eller lämna in överklagandet till mark- och miljödomstolen. Du hittar adressen i domen.

Vad händer sedan?

Mark- och miljödomstolen kontrollerar att överklagandet kommit in i rätt tid. Har det kommit in för sent avvisar domstolen överklagandet. Det innebär att domen gäller.

Om överklagandet kommit in i tid, skickar mark- och miljödomstolen överklagandet och alla handlingar i målet vidare till Mark- och miljööverdomstolen.

Har du tidigare fått brev genom förenklad delgivning, kan även Mark- och miljööverdomstolen skicka brev på detta sätt.

Prövningstillstånd i Mark- och miljööverdomstolen

När överklagandet kommer in till Mark- och miljööverdomstolen tar domstolen först ställning till om målet ska tas upp till prövning.

Mark- och miljööverdomstolen ger prövningstillstånd i fyra olika fall.

- Domstolen bedömer att det finns anledning att tvivla på att mark- och miljödomstolen dömt rätt.
- Domstolen anser att det inte går att bedöma om mark- och miljödomstolen har dömt rätt utan att ta upp målet.
- Domstolen behöver ta upp målet för att ge andra domstolar vägledning i rätts-tillämpningen.
- Domstolen bedömer att det finns synnerliga skäl att ta upp målet av någon annan anledning.

Om du *inte* får prövningstillstånd gäller den överklagade domen. Därför är det viktigt att i överklagandet ta med allt du vill föra fram.

Vill du veta mer?

Ta kontakt med mark- och miljödomstolen om du har frågor. Adress och telefonnummer finns på första sidan i domen.

Mer information finns på www.domstol.se.